ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 7, številka 1-2, junij 2003 · ISSN 1408-2969

PORNOGRAFIJA IN ČLOVEKOVE PRAVICE

Michael C. Rea

Kaj je pornografija?

prevedel Božidar Kante

Citiranje: Michael C. Rea, »Kaj je pornografija?«, *Analiza: časopis za kritično misel* 7, št. 1-2 (2003): 125–155.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Michael C. Rea[†]
prevedel Božidar Kante

KAJ JE PORNOGRAFIJA?[*]

Oktobrska številka revije *Life* z letnico 1996 je – med drugim – vsebovala fotografijo gole Marilyn Monroe.[1] Večina ljudi bi soglašala, da bi bila taista fotografija – če bi se pojavila na straneh *Hustlerja* – pornografska. Nadalje, fotografijo *so* imeli za pornografsko, ko je bila prvotno objavljena v koledarju v poznih štiridesetih letih prejšnjega stoletja, v dveh državah pa je bila celo prepovedana. Vendar, ali je pornografija na straneh *Lifa*? Ali bi moral *Life* opozoriti svoje bralce, da je njegova oktobrska številka z letnico 1996 številka, ki je namenjena "zgolj odraslim" in jo je treba prodajati zgolj z vrhnje police na stojalu za magazine? Morda bi rekli, da je razlika v tem, da bi bila fotografija v *Hustlerju* in koledarju, kjer je bila prvotno objavljena, ne pa v *Lifu*, obravnavana predvsem kot vir seksualnega vzburjenja. Vendar pa to ne more biti celotna zgodba. Splošno znana šala je, da so generacije ameriških fantov imele *Searsove* kataloge in *National Geographic* predvsem za vir seksualnega vzburjenja, ne da bi jih tako naredili za pornografske. Ali pa bi nemara lahko rekli, da je razlika v tem, da so ustvarjalci koledarja in *Hustlerja* – vendar ne pa tudi ustvarjalci *Lifa* (ali *Searsovih* katalogov in *National Geographica*) – *hoteli*, da bi bile fotografije, ki so jih objavili, obravnavane predvsem kot vir vzburjenja. Vendar, spet, to ne more biti celotna zgodba. Za žensko, ki ima seksualno eksplicitno fotografijo same sebe zato, da jo zasebno uživaško gleda njen mož, ne moremo razumno reči, da je ustvarjalka pornografije, navzlic dejstvu, da utegne hoteti, da bi bila fotografija obravnavana kot vir vzdraženja.

V luči teh pripomb ni težko uvideti, zakaj se pogosto pritožujejo, da je definicija "pornografije" ravno tako zmuzljiva, kot je referent transparenten. Taisto tožbo bi kajpada lahko gojili glede domala vsakega drugega filozofsko zanimivega izraza. Vendar pa je v literaturi o pornografiji (v nasprotju z literaturo o vednosti, analizi, umetnosti itn.) tožba pogosto del izgovora za to, da se postavi na stranski tir projekt, da bi se ponudila definicija, ali za to, da bi ponudili domnevno neustrezno definicijo in prešli k pomembnejšemu poslu, kakršno je vprašanje, ali

[†] Delo na tem projektu mi je bilo delno omogočeno s splošno univerzitetno raziskovalno štipendijo, ki mi jo je odobrila Univerza iz Delawara. Za koristne komentarje prejšnjih osnutkov tega dela bi se želel zahvaliti Christopherju Boorsu, Jeffu Browerju, Hudu Hudsonu, Jeffu Jordanu, Juliane Rea, Douglasu Stalkerju in brezimnemu recenzentu revije *Noûs*.

[*] Prevedeno po Michael C. Rea, "What Is Pornography?", *Noûs*, 35, št. 1, str. 118-145.

[1] *Life*, oktober 1996, str. 116.

je moralno napačno ustvarjati, prodajati ali uporabljati pornografijo, ali vprašanje, ali bi bilo treba pornografijo cenzurirati.[2]

Ta "pomembnejša" vprašanja so dejansko pomembna. Nasprotniki pornografije jo – med drugim – krivijo za uničevanje družin, promocijo nasilnih zločinov in za nenehno zatiranje žensk. Privrženci pornografije pa po drugi strani zanikajo te trditve in izjavljajo, da bi bila cenzura pornografije nemoralna in neustavna omejitev njihove svobode izražanja in svobode samoodločanja. Dalje, kot je dobro znano, ima mnogo ljudi ugotovljen finančni interes za neprekinjeno produkcijo pornografije.[3] Vložki v tej razpravi so visoki in tako je povsem razumljivo, da bi ji filozofi morali posvetiti resno pozornost, da bi jo razrešili.

Vendar pa je ravno zato, ker so vložki visoki, tako presenetljivo, da je bilo opravljenega sorazmerno malo resnega filozofskega dela, da bi ponudili ustrezno definicijo "pornografije". Kar je res obžalovanja vredno, ni dejstvo, da je "pornografijo" težko opredeliti, temveč to, da je ta težava v mnogih primerih rabila kot izgovor za površno delo ali za zanemarjanje projekta nasploh. Recimo, da je *mogoče* oblikovati javno politiko in moralno razpravo nadaljevati na temelju čisto stipulativnih definicij, ki jim ne uspe upoštevati običajnih intuicij o tem, kakšne vrste stvari naj bi zajela definicija. Vendar pa v primeru "pornografije" obstaja razlog za mišljenje, da bi bolje shajali z nestipulativno definicijo, ki upošteva splošno sprejeta stališča in široko razprostranjene intuicije in poskuse, da bi jih zajeli v množico nujnih in zadostnih pogojev. Z drugimi besedami, obstaja razlog za mišljenje, da bi bolje shajali s tistim, kar nekateri imenujejo *realna* definicija.[4]

Sedanje javne politike glede pornografije, ki uporabljajo stipulativne definicije, je mogoče značilno interpretirati zgolj v luči delujoče vednosti o našem običajnem pojmu pornografije. Na primer, Dworkin/MacKinnonova minneapoliška uredba (o kateri razpravljam v nadaljevanju) trdi, da je nekaj pornografsko, če podreja ženske tako, "da jih zvede na telesne organe". Vendar pa nam bo zgolj predhodna delujoča vednost o tem, kaj običajno šteje kot pornografija, dopustila, da bomo videli *Lifovo* fotografijo Marilyn Monroe kot pornografsko v *Hustlerju*, ne pa v *Lifu*. Četudi kontekst povzroči razliko glede tega, ali je Marilyn "zvedena na telesne organe", pa način, kako naredi to razliko, ne bo razviden za nekoga, ki že nima jasnega razumevanja običajnega pojma pornografije. Realna definicija "pornografije" bi bila torej zelo koristna. Navsezadnje bi nam pomagala ustvariti in ustrezneje interpretirati stipulativne definicije za našo javno politiko in bi celo (če ni presplošna) utegnila biti popolno nadomestilo zanje. Nadalje, realna

[2] Za zgolj nekaj primerov glej Willis 1997, Itzin 1992 in Soble 1986. (Itzinova ne misli, da je definicija, ki jo obravnava, neustrezna za legalne namene, vendar se zdi, da priznava, da ji ne uspeva pokriti vse tisto, kar bi večina ljudi imenovalo pornografija).

[3] V skladu z oceno *Pornography Resource Centre* (1984) ustvari pornografska industrija 8 milijard dolarjev letno. Ni dvoma, da je ta številka v devetnajstih letih, odkar je bilo poročilo napravljeno, zgolj še narasla.

[4] Po *Cambridge Dictionary of Philosophy* (Audi, 1999) je *realna* definicija "podrobna določitev metafizično nujnih in zadostnih pogojev za to, da je nekaj vrsta stvari, ki jo samostalnik (običajno splošni samostalnik) označuje". (214) Z drugimi besedami, realna definicija poskuša zajeti realno bistvo stvari. Domnevam, da *ima* lastnost biti pornografija realno bistvo, vendar je pomembno pripomniti, da ne domnevam, da *je* ta lastnost realno bistvo česarkoli. Tudi ne domnevam, da je lastnost biti pornografija nenejasna ali nerelacijska.

definicija "pornografije" bi pomagala vnesti jasnost in postaviti v žarišče moralno razpravo. Taka, kakršna je, je ta razprava ostala sporna zato, ker ni nobene splošno sprejete definicije (stipulativne ali drugačne), ki bi vodila razpravo. Udeleženci v razpravi pogosto govorijo drug mimo drugega in upravičujejo oporekajoče si trditve tako, da se sklicujejo na različne preveč pavšalne definicije. En način, kako odpraviti problem, bi bil ta, da bi predlagali stipulativno definicijo in vsakega pripravili do tega, da bi upravičeval svoje trditve o pornografiji s sklicevanjem na *to* definicijo, ne pa tako, da uvedejo neko drugo definicijo. Vendar pa se zdi, da dejstvo, da ta izboljšava ni bila uporabljena, kaže na to, da udeleženci v razpravi dejansko *ne* želijo premakniti svoje pozornosti na umetno opisan podrazred ali nadrazred pornografskega. Raje želijo govoriti o *pornografiji sami na sebi*. Ničesar ne bi bolj olajšalo te razprave kot realna definicija.

Namen tega prispevka je dvojen. Prvič, pojasnil bom, zakaj se večina vidnih definicij v literaturi sploh niti najmanj ne približa temu, da bi bile realne definicije. Drugič, zagovarjal bom svojo lastno definicijo, ki se izogne problemom, ki okužijo druge definicije. Definicija, ki jo bom zagovarjal, ima dva dela:

PRVI DEL:

> oseba *S uporablja* (*ali obravnava*) *x kot pornografijo* $=_{def}$ (i) *x* je primerek nekakšnega komunikativnega gradiva (fotografija, članek, telefonski klic, predstava itn.), (ii) *S* si želi, da bi ga komunikativna vsebina *x*-a seksualno vzburila ali zadovoljila, (iii) če je *S* prepričan, da je komunikativna vsebina *x*-a mišljena, da bi gojila intimnost med *S* in predmetom/predmeti *x*-a, potem to prepričanje ni med *S*-ovimi razlogi za zasledovanje *x*-ove vsebine, in (iv) če *S*-ova želja, da bi bil s komunikativno vsebino *x*-a seksualno vzdražen ali zadovoljen, ne bi bila več med *S*-ovi razlogi za zasledovanje te vsebine, bi *S* imel v najboljšem primeru le šibko željo za zasledovanje *x*-ove vsebine.

DRUGI DEL:

> *x je pornografija* $=_{def}$ razumno je biti prepričan, da bo večina publike, za katero je bil *x* ustvarjen, *x* uporabljala (ali obravnavala) kot pornografijo.

Očitno je, da veliko stvari v tej definiciji potrebuje komentar, vendar bom ta komentar odložil na kasnejši čas.

Začel bom s tem, da bom v prvem razdelku naštel nekaj znanih primerov pornografskega in nepornografskega gradiva, kot tudi opisal nekatere fikcijske scenarije, za katere mislim, da bi široko soglašali, da vključujejo bodisi ustvarjanje bodisi prodajo bodisi uporabo pornografije. Ti primeri bodo rabili kot paradigme s ciljem, da bi ovrednotili tako mojo lastno definicijo kot definicije, ki jih kritiziram. Domnevam, da obstajajo splošno sprejeta stališča o tem, kaj šteje kot pornografija in kaj ne, in domnevam tudi, da bo dobra definicija "pornografije" upoštevala ta stališča. Ne zanima me, da bi ponudil definicijo, ki

popravlja naš pojem pornografije, in kot slabo bom zavrnil vsako definicijo, za katero se zdi, da to počne. V drugem razdelku bom opisal in zavrnil šest najbolj vidnih vrst definicij, ki jih je do sedaj ponudila literatura. V tretjem razdelku bom razpravljal o svoji lastni definiciji.

1. Nekateri paradigmatski primeri pornografije in nepornografije

Nemara so najbolj vsepovsod prisotni primeri pornografije vrste fotografij, ki jih značilno najdemo v *Playboyju*, *Playgirl*, *Penthousu* in *Hustlerju*. Za prva dva magazina običajno menijo, da vsebujeta "mehko" pornografijo, za zadnja dva pa, da vsebujeta "trdo" pornografijo. Iste vrste fotografij se kajpada lahko nepornografsko pojavijo v drugih kontekstih – na primer v portfelju plastičnega kirurga ali specialista za telesno prebadanje ali v dokumentarnem filmu. Vendar bi se zdelo, da je minimalna omejitev definicije "pornografije" ta, da šteje tovrstne fotografije v kontekstu pravkar opisanih magazinov za pornografijo. Velja pripomniti, da medtem ko so osebki v *Playboyju*, *Penthousu* in *Hustlerju* značilno ženske, pa so osebki v *Playgirl* značilno moški (obstajajo pa tudi magazini s trdo pornografijo, ki vsebujejo povečini ali zgolj moške osebke). Nadalje, velja omeniti, da vse fotografije v teh magazinih ne prikazujejo seksualnih aktov niti človeških genitalij niti nasilja ali očitnega poniževanja ali degradacije teh osebkov[5] in da tudi nimamo vseh (dokazno) za slabo umetnost ali slabe fotografije.

Pornografske pa kajpada niso lahko le fotografije. Pornografska je lahko tudi literatura in predstava (tako v živo kot na filmu). Tako, na primer, knjige, kakršna je *Zgodba o O*, ali magazine, kakršen je *Penthouse Letters*, štejejo za pornografijo ne glede na to, ali vsebujejo eksplicitne fotografije.[6] Sem bodo sodili tudi striptiz predstave, ogledovanje golih teles skozi kukalo in filmi, kakršen je *Globoko grlo*. Tako kot prej bodo nekatere od teh stvari imele moške osebke, nekatere ne bodo prikazovale človeških genitalij, seksualnih aktov, nasilja ali ponižanja osebkov in nekatere utegnejo biti (dokazno) primeri dobre ali vsaj dostojne umetnosti ali literature.

Navzlic dejstvu, da so seksualno eksplicitne fotografije, predstave in literatura *lahko* pornografske, se zdi jasno, da ni *nujno*, da so vse te stvari tudi res pornografske. Fotografije golih ljudi – četudi nekatere prikazujejo človeške genitalije, seksualno vzburjenje ali nasilje nad osebki – se lahko pojavijo nepornografsko v umetninah, dokumentarnih filmih ali uglednih magazinih, kakršna sta *Life* ali *National Geographic*. Zanimivo, nekaj lahko tudi prikazuje pornografijo, ne da bi bilo samo pornografija. (Na primer: fotografija več

[5] Nekateri bodo trdili, da je že zgolj razkazovanje samega sebe golega za javno uživanje ponižujoče. Ire-levantnost tega ugovora bo kajpada postala očitna v drugem razdelku.

[6] Čeravno ima *Zgodba o O* dokazno višjo literarno kvaliteto kot *Penthouse Letters*, pa jo navzlic temu na splošno štejejo za pornografsko. (Glej, na primer, Michelson, 1966, van den Haag, 1967 in Sontag, 1966). Moram tudi pripomniti, da čeravno Pauline Réage trdi, da je knjigo napisala kot "razširjeno ljubezensko pismo [Jeanu] Paulhanu" (de St. Jorre, 1994), dejstvo, da je dopustila, da je bila knjiga objavljena, kaže, da "ciljno občinstvo" nekako vključuje več ljudi kot le njenega ljubimca. To je pomembno, saj sicer moja definicija knjige ne bi štela za pornografsko.

paradigmatskih primerov pornografije, prikazana kot dokazno gradivo na sojenju.) Dalje, menim, da če bi mož ali žena imela seksualno eksplicitne fotografije ali video posnetke, ki so bili posneti o njem ali njej sami za zasebno gledanje svojega moža ali žene, ali če bi on ali ona v živo prikazovala svoje telo na seksualno ekspliciten način za svojo soprogo ali svojega soproga, nič od tega ne bi bilo nujno pornografsko.[7] Če bi se podobno neko seksualno srečanje med dvema človekoma po kakem čudnem naključju prenašalo v živo po nacionalni televiziji ali pa bi ga kdo fotografiral in objavil na internetu, na njem ne bi bilo nič pornografskega navzlic seksualno eksplicitni naravi "predstave" ali fotografije *in* navzlic dejstvu, da bi predstava ali fotografija nedvomno vzburila nekatere od gledalcev (in bi jo nekateri gledalci celo *obravnavali kot* pornografijo).[8]

Poleg teh znanih primerov pornografije in nepornografije bomo naredili dobro stvar, če bomo obravnavali tudi dva fikcijska scenarija. V obsegu, v katerem so moje pripombe o teh scenarijih intuitivno sprejemljive, nam bodo v naslednjih razdelkih pomagale prepoznati bistvene in nebistvene lastnosti pornografije.

STROJ ZA DOBIČEK. Predpostavimo, da bogat računalniški izvedenec izdela zelo zapleten računalniški sistem, ki je zmožen vsrkati velik del informacije o skupnosti in določiti, katera vrsta stvari bi bila najboljša – ob siceršnjem upoštevanju vseh stvari – za to, da bi jo poizvajal in prodajal podjetnik, ki išče dobiček. Potem ekipi antropologov dovoli, da vnesejo velik del podatkov o preferencah in željah majhne otoške skupnosti, v kateri še niso nikoli slišali za pornografijo. Potem – ne da bi karkoli vedel o podatkih, ki so bili vnešeni – uredi stvar tako, da računalnik vodi družbo v njegovem imenu, ki ustvarja produkt za distribucijo in prodajo v tej skupnosti. Računalnik začne posel izdajanja revije, ki je zelo podobna *Penthousu*. Revija se prodaja zelo dobro in deluje natanko na enak način, kakor deluje *Penthouse* v naši družbi (večina tistih, ki jo kupuje, jo kupuje z namero, da bi se seksualno vzdražili in zadovoljili) – z izjemo, da v otoški družbi nihče ni užaljen zaradi prodaje in distribucije revije. Ker svojemu računalniku popolnoma zaupa in je zadovoljen z izjemnim porastom svojega prihodka in ker ga morala ali javno zdravje in dobrobit ne skrbita preveč, se bogati računalniški izvedenec nikoli ne muči s tem, da bi raziskal, za katero vrsto produkta se je njegov računalnik odločil, da jo bo ustvarjal v njegovem imenu. Jasno je, da sta tako stroj za dobiček kot njegov programer vstopila v pornografski posel.

FETIŠISTI ČEVLJEV. Antropologi odkrijejo majhen otok, kje obstaja skupina ljudi, ki jih čevlji tako neznansko seksualno vzburijo, da revije, ki vsebujejo fotografije čevljev, rabijo natanko enaki funkciji kot revije, kakršna je v naši družbi *Penthouse*. Večina ljudi, ki kupi revije, naredi to z namero, da bi postali seksualno vzburjeni; aktivisti nasprotujejo revijam na podlagi tega, da bi morali

[7] Nekaj od tega bi po moji definiciji utegnilo šteti za pornografijo, če je osebek prisiljen ali pa ni duševno zdrav ali pa če je zakonski odnos na različne načine disfunkcionalen. Vendar pa očitno ne bi vsak tovrsten, pravkar opisan primer vključeval prisile, psihološke motnje ali zakonske disfunkcije.

[8] Več o razlikovanju med tem, kaj *je* pornografija, in onim, kar je *uporabljeno* kot pornografija, spodaj.

ugoditi svojemu fetišu do čevljev le v primeru, če bi tako početje promoviralo intimnost z drugim človeškim bitjem. Mnogo dostojnih ljudi pa nasploh meni, čeravno dopuščajo, da tu in tam kupujejo revije za čevlje, da pogosta uporaba takih revij tvori morbidno in pohotno obsedenost s seksualnimi zadevami. Jasno se zdi, da so revije za čevlje v tej družbi pornografske.

Oba scenarija se utegneta zdeti fantastična. Vendar pa menim, da vidne lastnosti obeh tudi zelo dobro sodijo v področje možnosti. (Res je mogoče "mehansko" vstopiti v pornografsko industrijo, ne da bi sploh ali pa le malo razmišljali o seksualni naravi tistega, v kar smo vpleteni; za fotografije, kakršne najdemo v *Penthousu*, je ravno tako mogoče, da delujejo v družbi tako, kakor delujejo v naši družbi, ne da bi kogarkoli užalile in dejansko obstajajo ljudje, ki jih seksualno vzburjajo nečuteči predmeti, kot tudi ljudje, ki so užaljeni ob pretiranem vdajanju našemu seksualnemu apetitu, ko vdajanje ne goji intimnosti z drugim človeškim bitjem.) Dalje, dvomim, da bi večina soglašala, da bi – *če* bi zgornja scenarija bila dejanska – podjetnik, opisan v stroju za dobiček, res bil vključen v razpečevanje in prodajo pornografije, in da bi revije za čevlje, distribuirane na otoku fetišistov čevljev, dejansko štele za pornografijo. Dobra definicija "pornografije" potemtakem ne bo privzela le naših intuicij o znanih primerih, temveč bo prevzela tudi sodbe, ki se jih dal o pravkar opisanih scenarijih. Potem ko sem to povedal, se sedaj obračam k temu, da bom predstavil in zavrnil definicije, ki obstajajo v sedanji literaturi.

2. Nekatere definicije in njihovi problemi

Definicije "pornografije", ki jih sedaj najdemo v literaturi, v grobem sodijo v šest različnih kategorij: (i) tiste, ki opredelijo "pornografijo" kot prodajo seksa za dobiček, (ii) tiste, ki jo definirajo kot obliko slabe umetnosti, (iii) tiste, ki jo opredelijo kot zadevo, ki prikazuje moške ali ženske kot, kot zgolj ali zgolj kot seksualna bitja ali seksualne predmete, (iv) tiste, ki jo določijo kot obliko obscenosti, (v) tiste, ki jo definirajo kot obliko zatiranja (ali prispevek k zatiranju), in tiste (vi), ki jo definirajo kot gradivo, ki je mišljeno, da ustvari ali da ima učinek ustvarjanja seksualnega vzdraženja. Definicije v zadnjih treh kategorijah so daleč najbolj izrazite. Nekatere definicije sodijo v več kot eno od teh kategorij in nekatera pornografija ima vse značilnosti, ki jih izbere teh šest kategorij (to je, pornografija lahko hkrati vključuje prodajanje seksa za dobiček, šteje za slabo umetnost, prikazuje svoje osebke kot zgolj seksualne predmete, je obscena, prispeva k zatiranju nekoga in hkrati ustvarja in je tudi mišljena, da ustvarja seksualno vzdraženje pri nekom.) Toda za sedanje namene ni pomembna nobena od teh stvari, saj bo na koncu postalo jasno, da obstajajo ali bi lahko obstajali primeri pornografije, ki nimajo *nobene* od teh značilnosti, ki jih izbere teh šest vrst.

Moj glavni cilj v tem razdelku je pokazati, da se definicijam v vsakem od teh kategorij ne uspe kvalificirati za realne definicije. Za tiste, ki jih ne zanima podrobna obravnava posameznih problemov, povezanih z vsako od šestih vrst

definicij, je ta sklep mogoče izpeljati na precej splošen način. Kot bo postalo jasno, ko bom podrobno razpravljal o šestih vrstah definicij, vse definicije v zgornjih kategorijah jemljejo za samoumevno bodisi, da je pornografija nekakšne vrste eksplicitno gradivo, bodisi, da je pornografija (v nekakšnem smislu) gradivo, ki je mišljeno, da se sklicuje na seksualne interese občinstva. Torej nobena ne bo mogla privzeti scenarija, v katerem so magazini, kakršni so opisani v fetišistih čevljev, ustvarjeni na način, kakršnega smo opisali v stroju za dobiček. Jasno pa je, da bi bilo tako gradivo pornografsko – vsekakor bi bilo tako, če so magazini, kakor sem domneval, opisani v fetišistih čevljev, in magazini, opisani v stroju za dobiček, pornografski. Potemtakem so vse definicije v zgornjih kategorijah neuspešne glede tega, da bi ponudile nujne pogoje za to, da je neka stvar pornografska. Torej ne morejo biti realne definicije.

Tisti, ki jih ta argument prepriča in ki jih ne zanimajo nadaljnji, posebni problemi, ki so značilni za vsako od šestih vrst definicij, lahko brez škode preskočijo na pozitivni del prispevka, na tretji razdelek. Neprepričani ali tisti, ki jih zadeva sicer zanima, morajo nadaljevati z branjem tega razdelka.

2.1 Definicije pornografije kot "seksa za dobiček"

Za pornografijo ne šteje vsakršna seksualno eksplicitna umetnost ali literatura. Michelangelov *David* je seksualno ekspliciten (prikazuje človeške genitalije) in nekateri starodavni idoli rodnosti, razstavljeni v muzejih, prikazujejo človekovo seksualno vzburjenje. Vendar pa bi te kipe šteli za pornografske le najbolj pretirano sramežljivi med nami. Biblija je seksualno eksplicitna, vendar je ne bo verjetno nihče imel za pornografsko. Kaj je tisto, kar te stvari ločuje od onih stvari, ki jih dejansko štejemo za pornografske? En odgovor je, da pornografija (v nasprotju s temi drugimi gradivi) prodaja svojo seksualno eksplicitnost kot tako zato, da bi ustvarila dobiček. Po mnenju Jona Huerja je, na primer, pornografija "vsakršen predmet, ki ga množično ustvarijo in razpečujejo zato, da bi ga prodajali za dobiček s sklicevanjem na naše seksualne interese". (Huer, 1987: 186) Huer trdi, da je pornografija (kot tudi nekatera erotična umetnost) dejansko *mišljena*, da se sklicuje na naše seksualne interese, vendar pa po njegovem stališču definirajoča lastnost pornografije ni dejstvo, da je mišljena, da se sklicuje na naše seksualne interese, temveč prej dejstvo, da je mišljena, da *s takim sklicevanjem unovčuje dobiček*.

Taka, kakršna je, je Huerjeva definicija daleč od tega, da bi bila realna definicija. Njena posledica je, da za pornografijo veljajo fino damsko perilo, vibratorji, dišeči kondomi in razne druge seksualne igrače ali seksualna pomagala, medtem ko striptiz predstave, gledanje nagih teles skozi kukalo, amaterski video moške zabave in druge take nemnožično producirane zadeve niso pornografske.[9] Četudi te probleme odpravimo (to je, z zahtevo, da mora biti zadevno gradivo komunikativno in z opustitivijo zahteve, da naj bo množični produkt), obstaja

[9] Če mislite, da je striptiz predstava množični produkt preprosto zato, ker se ponavlja noč za nočjo, se spomnite, da (a) je kontroverzno, ali so dogodki (in torej predstave) ponovljive zadeve, in (b) gotovo je mogoče, da prevzamemo delo striptizete in potem damo odpoved po svoji prvi predstavi.

dober razlog za mišljenje, da so definicije pornografije, ki jo opredelijo kot seks-za-dobiček, na splošno obsojene na neuspeh. Razlog za to je v tem, da se veliko pornografije razpečuje in razširja zastonj. Fotografije, kakršne najdemo v *Penthousu* in *Hustlerju*, so z lahkoto na voljo zastonj na inernetu na neprofitnih straneh. Večina takih spletnih strani pa je takih, da bi večina ljudi soglašala, da vsebujejo *pornografijo* (to je, to niso zgolj vzgojne strani ali strani za ljubitelje umetnosti ali strani za kake druge tovrstne zadeve). Dalje, čeravno se veliko pornografije ne razširja zastonj, pa bi se seveda lahko. Za magazine, kakršen je *Hustler*, in video, kakršen je *Globoko grlo*, ni *nujno*, da so ustvarjeni za dobiček in bi jih lahko razpečevali zastonj, če bi bil producent dovolj bogat. Vendar pa zastonjkarska distribucija teh stvari ne bi povzročila, da bi bile te stvari kaj manj pornografske.

2.2 Definicije pornografije kot "slabe umetnosti"

Drug način, kako potegniti črto ločnico med pornografijo in drugimi seksualno eksplicitnimi umetninami ali literaturo, je, da trdimo, da je pornografija – v nasprotju z onimi drugimi deli – *slaba* umetnost ali literatura. Dobro znano tovrstno definicijo ponuja Fred Berger. Po Bergerjevem mnenju je pornografija "umetnost ali literatura, ki eksplicitno prikazuje seksualno dejavnost ali vzdraženje na način, ki ima majhno ali pa sploh nima nobene umetniške ali literarne vrednosti". (Berger, 1977: 1984) Berger izrecno trdi, da njegov namen ni, da bi dal nujne ali zadostne pogoje za uporabo izraza "pornografija". Vse, kar trdi na račun svoje definicije, je, da ta izbere "večino tistega, kar se običajno šteje za pornografsko". (Berger, 1977: 184) Vendar pa se zdi, da se tako kot Huer ne zaveda, kako daleč je od tega, da bi bila njegova definicija dejansko realna definicija.

Prvič, poglejmo si zadostnost: šušmarska fotografija golega, seksualno vzburjenega moškega ali ženske, ki je po pomoti natisnjena v medicinskem priročniku, ali tehnično slaba in anatomsko nepravilna slika nagega, seksualno vzburjenega moškega ali ženske, ki je namerno objavljena v anatomskem priročniku, bosta imeli majhno ali pa sploh nobene umetniške ali literarne vrednosti, vendar pa nobena ne bo štela za pornografsko. Moški, ki za svoj lastni zasebni užitek gledanja slika umetniško nekompetentno in nenavdahnjeno sliko sebe, ko ima spolni odnos s svojo ženo, bo nedvomno ustvarjalec slabe umetnosti, vendar pa bi ga lahko le stežka obtožili, da ustvarja pornografijo.

Po drugi strani (če se sedaj osredinimo na nujnost) pa veliko tistega, kar dejansko šteje za pornografijo, očitno sploh ni umetnost, še manj *slaba* umetnost. Gledanje nagih teles skozi kukalo očitno ni umetnost in telefonski seksualni klici domala gotovo niso umetnost. Za obe stvari pa na splošno menijo, da sta pornografski. Še več, čeravno se za najbolj vsepovsod prisotne primere pornografije – fotografije, kakršne najdemo v *Playboyju* in *Penthousu* – jasno zdi, da štejejo za umetnost, je daleč od tega, da bi bilo očitno, da štejejo za *slabo* umetnost. Kot pripominja Jon Huer (Huer, 1987: 189), je mnogo fotografij v takih magazinih tehnično povsem

dobrih in nekatere poze niso nerazumno pojasnjene kot umetniško navdahnjene. Podobne trditve so bile izrečene na račun nekatere pornografske literature (kakršna je *Zgodba o O*).[10] Torej moramo, da bi našli definirajoče lastnosti pornografije, pogledati kam drugam.

2.3 Definicije pornografije kot "kot/kot-zgolj/zgolj-kot/"

Za ljudi ni neobičajno, da kritizirajo pornografijo na podlagi tega, da prikazuje svoje osebke (ali dejansko ženske in moške nasploh) kot zgolj seksualne predmete. Nekateri so šli celo tako daleč, da opredeljujejo pornografijo kot gradivo, ki prikazuje moške ali ženske kot seksualne predmete, zgolj kot seksualne predmete ali kot zgolj seksualne predmete. Tako, na primer, Wendy McElroy opredeli pornografijo kot "eksplicitni umetniški prikaz moških in/ali žensk *kot* seksualnih bitij". (McElroy, 1995: 51, kurziva je avtoričina) Margaret Smith in Barbara Waisberg jo definirata kot "seksualno podobje, ki predstavlja človeške subjekte *kot zgolj* seksualne predmete za uporabo gledalca". (Smith in Waisberg, 1985: 5, kurziva je avtoričina) Za Davida Lintona pa se zdi, da ponuja definicijo *zgolj-kot*. Po njegovem mnenju "je bistvena značilnost pornografije ta, da razčlovečuje in ponižuje spolnost; to značilnost ustvarja skozi svoje ločevanje med spolnostjo in ljubeznijo". (Linton, 1979: 57) Nadalje, Linton razločuje pornografijo od erotike, narejeni razloček pa se kaže v tem, da pornografija "razčlovečuje spolnost, tako da so človeška bitja obravnavana kot reči, ženske pa še posebej kot seksualni predmeti", medtem ko ima erotika "opraviti z užitkom in umetnostjo seksualnosti, vendar vselej v okviru pozitivnega čustvenega odnosa". (Linton, 1979: 57)[11] Torej bi se zdelo, da po njegovem mnenju definirajoča lastnost pornografije *ni* dejstvo, da prikazuje svoje človeške subjekte kot seksualna bitja ali celo kot "seksualne predmete", temveč to, da jih prikazuje *zgolj kot* take (in tako opusti številne druge njihove odlikujoče človeške značilnosti).

Pomembno je pripomniti, da so zgornji primeri dejansko primeri različnih definicij. Dokumentarni film o jeklarskem delavcu, ki ima družino, lahko prikazuje protagonista *kot* jeklarskega delavca, vendar pa ne *zgolj kot* ali *kot zgolj* jeklarskega delavca (saj ga lahko prikazuje tudi kot družinskega človeka). Konkretne primere zgolj-kot in kot-zgolj prikazov je težje dati zato, ker sploh ni jasno, kaj so. Naslednja načina sta, tako mislim, najbolj naravne poti za njihovo razumevanje:

(i) *S* je prikazan *zgolj kot F* le v primeru, če ni nobene lastnosti *G*, ki bi bila drugačna od tistih, ki so posledica tega, da je *F*, tako da je *S* prikazan tako, kot da je *G*.

(ii) *S* je prikazan *kot zgolj F* le v primeru, če je *S* prikazan tako, kot da nima nobene

[10] Glej, na primer, Michelson, 1966 in Sontag, 1966.

[11] Besedne zveze, ki sem jih navedel iz Lintona, sam Linton navaja iz dela *Pornography: The Longford Report*, London: Coronet Books, 1972.

lastnosti, ki bi bila drugačna od tistih, ki so posledica tega, da je *F*.

Če je to način, kako naj bi razumeli ti dve vrsti prikaza, potem je očitno, da ne bo nobenega načina, da bi fotografija ali video prikazovala človeško bitje kot zgolj ali zgolj kot seksualno bitje. Fotografija gole ženske v zapeljivi pozi jo bo prikazovala kot seksualno bitje, vendar pa jo bo tudi prikazovala tako, kot da ima lastnosti drugačne od tistih, ki so posledica tega, da je seksualno bitje. (Na primer, prikazovala jo bo kot človeka in kot žensko; če ima rjave lase, jo bo fotografija prikazovala tako, kot da ima rjave lase; če leži na postelji, jo bo prikazovala tako, kot da leži na postelji, itn.) Morebiti obstajajo še drugi načini razumevanja zgolj-kot in kot-zgolj prikazovanj, vendar če je tako, potem sem v zadregi, da bi sprevidel, kakšni so.[12]

Za sedaj kajpada odložimo te skrbi in se pretvarjajmo, da razumemo, kaj pomeni nekoga prikazovati zgolj kot ali kot zgolj seksualno bitje. Vendar obstajajo še drugi problemi z definicijami v tej kategoriji. V prvi vrsti utegne obstajati pornografija, ki ji spodleti, da bi kogarkoli prikazala *kot* seksualno bitje ali seksualni predmet. Potemtakem definicijam v tej kategoriji spodleti, da bi dale nujne pogoje za to, kdaj je nekaj pornografija. Dalje, lahko obstaja nepornografija, ki (ob katerikoli razumni interpretaciji teh izrazov) nekoga prikazuje zgolj kot ali kot zgolj seksualni predmet. Torej definicije v tej kategoriji ne dajejo niti zadostnih pogojev.

Začel bom z zadnjo vrsto primerov. Prostitutka, ki piše svoj dnevnik, se lahko opiše kot zgolj seksualni predmet. Če je to prvi in edini zapis, bo dnevnik prikazoval prostitutko kot zgolj seksualni predmet, vendar ne bo pornografski. Vzemimo drug primer: predpostavimo, da bi prostitucijo legalizirali na državni ravni. Potem sploh ni nerazumno domnevati, da bi se lahko razcvetele prostitucijske usluge, ki bi bile na nek način podobne raznim servisem za zmenke, ki so že na voljo splošnemu občinstvu. Še posebej, servis bi utegnil strankam dopustiti, da izrazijo razne preference glede vrste osebe, s katero bi bile rade v stiku, in da celo vidijo fotografije ali kratki video bodočih dajalcev uslug. Če je lahko kdorkoli prikazan kot zgolj ali zgolj kot seksualni predmet, potem je jasno, da bi bile prostitutke na fotografijah ali videu prikazane ko take. Nadalje, fotografije ali video utegnejo biti seksualno eksplicitni. Vendar je jasno, da tem

[12] Neobjavljen esej Christopherja Boorsa "Dve zgolj kot/kot zgolj zmoti" je bil tisti, ki mi je pomagal ugledati razliko med zgolj-kot in kot-zgolj definicijami. Boorse sodi, da je bila Judith Hill (1987) prva, ki je v tiskani publikaciji postavila razliko med zgolj-kot in kot-zgolj. Velja še omeniti, da Hillovo zanima razlikovanje med tem, da nekoga obravnavamo zgolj kot sredstvo, in onim, da ga obravnavamo kot zgolj (edino) sredstvo. V grobem, če delamo prvo, to pomeni, da obravnavamo osebo kot sredstvo, ne da bi jo obravnavali, kot da ni cilj sama na sebi, medtem ko v drugem primeru to pomeni, da jo obravnavamo kot sredstvo in, dalje, da jo obravnavamo, kot da ne bi bila cilj sama na sebi. Vendar bodite tukaj pozorni na to, da se obravnavati nekoga zgolj kot *F* zdi ravno to, da tako početje vključuje, da ga obravnavamo kot *F*, ne da bi ga obravnavali kot *G* (za nek vidni *G*), obravnavati ga kot zgolj *F* pa pomeni obravnavati ga tako, kot da je *F*, ne pa *G* (to spet velja za nek vidni *G*). Toda tam, kjer je *F* lastnost biti seksualno bitje ali seksualni predmet, kaj naj bi potem bila vidna lastnost *G*? Te ponujene zgolj-kot in kot-zgolj definicije nam tega ne povedo ali pa nam dajejo očitno nesprejemljive predloge, kakršna sta "lastnost biti oseba" ali "lastnost biti človeško bitje".

fotografijam ali videu lahko spodleti, da štejejo za pornografijo. Predpostavimo, na primer, da so fotografije kazali le ob posvetovanju s predstavnikom za prodajo iz servisa in sploh niso bile mišljene, da bi pomembno vzdražile stranko, temveč zgolj zato, da bi ponudile bazo za izbiro prihodnjega ponudnika uslug. Fotografije sicer prikazujejo moške in ženske v vzburjenem stanju, vendar zgolj v informacijske namene in nikoli zato, da bi namerno vabile ali zapeljevale. V takem primeru je dvomljivo, da bi zadevne fotografije ali video šteli za pornografske navzlic temu, da so eksplicitno seksualni (mogoče so celo narejeni umetniško zelo dobro) in da prikazujejo svoje osebke kot zgolj ali zgolj kot seksualne predmete.

Zdaj se lotimo primerov prve vrste: kot smo videli v prvem razdelku s scenarijem fetišistov čevljev, se zdi očitno, da lahko obstaja pornografija, katere osebki niso ljudje ali celo niso niti čuteča bitja. Taka pornografija ne bi *nikogar* prikazovala kot seksualno bitje ali kot seksualni predmet. Lahko bi rekli, da so v takem primeru nečuteči predmeti predstavljeni kot seksualni predmeti. Toda potem bi bilo treba nekako spremeniti zgornje definicije in sploh ni jasno, kako naj bi te spremembe izgledale. Na primer, definicija Smithove in Waisbergove bi morala odpraviti označitvi “seksualno podobje” in “človeški subjekti”. Spremenjena definicija bi torej očitno trdila, da je pornografija vsakršno gradivo, ki predstavlja svoj predmet kot zgolj seksualni predmet. Vendar pa je zdaj definicija brezupna. Predstavljati neživo stvar kot seksualni predmet pomeni (če sploh kaj) predstavljati jo kot predmet, ki bi ga uporabili za seksualno vzdraženje nekoga ali za njegovo zadovoljstvo. Toda potem bodo po tej definiciji štele kot pornografske tudi reklame za seksualne igrače, kondome, fino damsko perilo in podobno, kar pa ni sprejemljivo. Še več, problem ni značilen le za definicijo Smithove in Waisbergove. Podobni problemi bodo mučili vsakršen poskus, da bi spremenili druge definicije in tako prilagodili pornografijo, ki vključuje nežive predmete.

2.4 Definicije pornografije kot "obscenosti"

Mnogo ljudi – tako filozofi kot nefilozofi – trdi, da je definirajoča značilnost pornografije njena obscenost – njeno kršenje meril skupnosti glede tega, kaj naj bi veljalo za žaljivo ali pa nežaljivo.[13] Obscenost (v tem smislu) seveda ne more biti edina definirajoča lastnost pornografije. Iztegovanje našega kazalca je v nekaterih kontekstih obsceno, ne pa pornografsko. Tako morajo biti definicije, ki obravnavajo pornografijo kot obscenost, v nekem smislu omejene. Povedati morajo, katera *vrsta* obscenosti naj bi bila pornografija. Dovolj naravno je, da omejitev značilno trdi, da je pornografija nekakšno obsceno prikazovanje človeških spolnih organov ali človeškega spolnega obnašanja. Tako George. P. Elliot piše:

> "Pornografija je predstavljanje neposrednih ali posrednih erotičnih aktov z vsiljivo živostjo, ki žali dostojnost in nima nobenega estetskega upravičenja." (Elliot, 1965: 74-75)

Louis Zurcher in George Kirkpatrick začneta svojo knjigo (Zurcher in Kirkpatrick, 1976), podobno, na naslednji način:

> "To knjigo začenjava ... s priznanjem najine domneve, da je izraz *pornografija* vrednostna sodba ... V času najine študije (1969-1970) so pravni testi (ki jih je določilo Warrenovo Vrhovno zvezno sodišče), ali bi seksualno eksplicitno gradivo lahko bilo ustavno prepovedano ali ne, temeljili na štirih merilih, od katerih je vsako zrcalilo osrednjost vrednostne sodbe. Gradivo je bilo pornografsko ali obsceno, če se je (a) pri povprečni osebi (b) prevladujoča tema gradiva, vzetega v celoti, prizivala na polten interes v seksu; (c) gradivo je bilo očitno žaljivo zato, ker je nasprotovalo sodobnim merilom skupnosti in se je nanašalo na opis ali predstavljanje takih zadev, in (d) gradivo je bilo izrecno brez izpolnjujoče družbene vrednosti ... Med pisanjem te študije (1973) je Burgerjevo Vrhovno zvezno sodišče spremenilo pravni test za pornografijo ... predvsem tako, da je odstranilo merilo 'izpolnjujoče družbene vrednosti' in poudarilo določitev 'sodobna merila skupnosti'." (Zurcher in Kirkpatrick, 1976: IX)

Pravni testi so zelo drugačni od realnih definicij in jih je treba v skladu s tem tudi ocenjevati, vendar pa se za Zurcherja in Kirkpatricka – tako kot za mnoge druge – zdi, da menita, da gredo zgoraj opisani pravni testi v pravi smeri glede izražanja same narave pornografije. Temeljna misel je, da tisto, kar naredi nekaj

[13] Obstajajo razne definicije "obscenosti", od katerih so nekatere oblikovane v pravne namene, druge pa merijo na izražanje običajnega pomena izraza. Definicija, ki jo tukaj podajam, je grob približek prekrivanja med tistim, kar menim, da je običajen pomen, in najbolj široko sprejetimi pravnimi definicijami. Nadaljnja precizacija zadeve bi članku dodala zgolj nepotrebno dolžino in ne bi izboljšala obetov za definicije "pornografije" kot obscenosti.

za pornografsko, ni dejstvo, da je seksualno eksplicitno, temveč prej dejstvo, da je seksualno eksplicitno na način, ki je *žaljiv*.[14]

Prva in najpomembnejša stvar, ki jo je treba opaziti pri definicijah v tej kategoriji, je, da je v njih izrecno omenjena pripomba, da za pornografijo ni nujno, da je seksualno eksplicitna. Definicije v drugih kategorijah je mogoče včasih spremeniti tako, da preživijo to pripombo, vendar pa ne vidim primerne poti za spremembo definicij pornografije kot obscenosti. Kot sem že pokazal, pornografija ne more biti ravno *vsakršna stvar*, ki je obscena. Če pa nam je odvzeta označitev seksualne eskplicitnosti, katero drugo lahko potem še uporabimo? Ne vidim nobene, ki bi opravila to delo.

Četudi ta problem zanemarimo, pa obstajajo še druge težave. Spomnite se, da obstajata dva načina, kako razumeti definicije pornografije kot obscenosti. Lahko jih razumemo kot normativne: pornografija je katerokoli seksualno eksplicitno gradivo, ki naj bi *moralo biti žaljivo* za neko osebo ne glede na to, ali je ta oseba dejansko užaljena ali ne. Ali pa jih lahko razumemo kot opisne: pornografija je vse, kar *dejansko* žali tiste ljudi v naši družbi, ki jih štejejo za "povprečne" ali "dostojne". Zdi se, da je Elliotova definicija definicija prve vrste, za definicijo, ki temelji na pravnih testih, ki jih opisujeta Zurcher in Kirkpatrick, pa bi se zdelo, da sodi v zadnjo vrsto. Obe sta problematični.

Normativne definicije so problematične zato, ker so neinformativne. Recimo, da gledam seksualno eksplicitno fotografijo in da nisem užaljen. Ali bi moral sklepati, da je fotografija nepornografska ali da sem nedostojen (to je, da me ne žali nekaj, kar bi me *moralo* žaliti)? Recimo, da se družba razvije do točke, kjer magazini, kakršen je *Penthouse*, ne bodo več nikogar žalili. Bi morali sklepati, da so ljudje te družbe nedostojni ali da taki magazini niso več pornografski? Ne bo nobenega načina, kako povedati, kaj bi morali sklepati, če ni opisa, kakšna vrsta stvari naj bi žalila dostojno osebo. To pa je natanko tisto, kar nam naše definicije obscenosti ne dajejo. Lahko bi poskušali ponuditi tak opis. Na primer, lahko bi dokazovali, da bi moralo biti seksualno eksplicitno gradivo žaljivo takrat, če bi se prodajalo zato, da bi iztisnilo dobiček iz naših seksualnih interesov. Toda potem – če nas zanima to, da bi ponudili res informativno definicijo "pornografije" – je tisto, kar bi morali reči, to, da je pornografija seksualno eksplicitno gradivo, ki je mišljeno, da unovči dobiček iz naših seksualnih interesov, ne pa da je seksualno eksplicitno gradivo, ki žali dostojnost. Skratka, definicija, ki nam pove, da je pornografija tisto, kar bi nas *moralo* žaliti, je popolnoma nekoristna. Bodisi nimamo nobenega pojma, kaj bi nas moralo žaliti (in zato ne bomo imeli nobenega pojma, ali karkoli šteje za pornografijo), bodisi bomo imeli nek pojem o tem, kaj nas bi moralo žaliti. V tem primeru pa bomo imeli čisto opisno definicijo "pornografije", ki bo na voljo, da bo zamenjala normativno definicijo.

[14] Za druge primere definicij v tej kategoriji glej Kronhausen in Kronhausen, 1959, Moroz, 1979 in Sagarin, 1969. Tako znotraj kot zunaj literature o pravnih definicijah "pornografije" in "obscenosti" se oba izraza pogosto uporabljata kot vzajemno zamenljiva. (Glej, na primer, Clor, 1969, Maning, 1988, Moretti, 1984 in posebej Osanka in Johnson, 1989).

Opisne definicije obscenosti pa so po drugi strani problematične zato, ker imajo očitne protiprimere. Recimo, da definiramo pornografijo kot vsakršno seksualno eksplicitno gradivo, ki *dejansko žali* ljudi, ki se štejejo za povprečne ali dostojne. Definicija je očitno informativna. Da bi ugotovili, kaj šteje za pornografijo, je vse, kar nam je treba storiti, to, da pregledamo člane naše družbe, da ugotovimo, kateri štejejo za dostojne ali povprečne in potem preiščemo tiste, ki štejejo za dostojne ali povprečne, da bi ugotovili, kakšna vrsta seksualno eksplicitnega gradiva jih žali. Problem je kajpada v tem, da ni nobenega razloga pričakovati, da bo tak postopek zanesljivo ločil pornografijo od nepornografije. Reklame za vibratorje ali dišeče kondome skupaj z eksplicitnimi opisi, kako jih najučinkoviteje uporabljati, bodo gotovo užalile večino tistih, ki jih štejejo za dostojne ali povprečne, če se pojavijo v oddaji *Highlights for Children*, vendar pa ne bo nihče, tako vsaj mislim, imenoval takih reklam za pornografske. Še pomembneje, če ljudi taki magazini, kakršna sta *Penthouse* in *Hustler*, ne bi več žalili, ti magazini ne bi nujno nehali biti pornografski. Če so to ne bi zgodilo, potem bi bil eden od načinov, kako se znebiti pornografije, ta, da bi uničili ali "prevzgojili" vsakogar, ki so ga taki magazini žalili. V družbi, kakršna je naša, kjer strpnost in odprtost duha štejeta med najvišje moralne vrline, je dejansko povsem razumno misliti, da bodo (nekoč, vsekakor) tisti, ki štejejo za najbolj dostojne, bili ravno oni ljudje, ki jih ne žali ničesar, razen morda nestrpnost. Toda v taki družbi bi lahko še vedno obstajala pornografija, kot jasno kaže primer stroja za dobiček (v prvem razdelku).

2.5 Definicije pornografije kot "zatiranja"

V to kategorijo sodijo razne definicije, od katerih so nekatere bolj sprejemljive kot druge. Temeljna ideja v podstati vseh teh definicij je, da je opredeljujoča lastnost pornografije dejstvo, da podreja, ponižuje ali zatira svoje osebke ali ženske nasploh ali ženske in moške nasploh.[15] Tudi v tem primeru je spet upravičena neka omejitev: pisni ukaz vladarja, ki zahteva smrtno kazen za vse tiste, ki ne delijo njegovih političnih stališč, je gotovo zatiralen, vendar pa je le stežka pornografski. Pornografija torej mora vključevati nekakšno zatiranje, značilno pa se trdi, da je pornografija ravno tiste vrste zatiranje, ki je lahko ali je tudi dejansko posledica določene vrste prikazovanja človekovih spolnih organov ali spolnega obnašanja. Tako, na primer, Catharine MacKinnon, ko opisuje definicijo, katere soavtorica je skupaj z Andreo Dworkin, in ki je bila podana s ciljem protipornografske zakonodaje, piše:

[15] Čeravno obstajajo razlike, ki ji je treba potegniti med podrejanjem, ponižanjem in zatiranjem, pa te razlike ne pridejo do ostrega izraza v literaturi o pornografiji. Strogo govoreč, nekdo si lahko podreja nekoga drugega (to je, da ga obravnava kot manjvrednega v nekem pogledu), ne da bi ga zatiral (da bi si ga podrejal na krut način) ali poniževal (to je, da bi povzročal, da bi bil nekako osramočen). V razpravi, ki sledi, teh razlik ne bom poskušal ohraniti. Toda čeravno sem te razlike priznal, se v luči pogledov, ki jih zastopajo privrženci tovrstnih definicij o tem, kakšna *vrsta* ponižanja in podrejanja izhaja iz pornografije ali pa je utelešena v njej, še vedno zdi razumno v grobem označiti vse definicije v tej kategoriji kot definicije "zatiranja".

> "Pornografijo definirava kot grafično seksualno eksplicitno podrejanje žensk prek fotografij ali besed, ki vključuje tudi razčlovečene ženske kot seksualne predmete, reči ali blago; ki uživajo v bolečini ali ponižanju ali posilstvu; ki so zvezane; podcenjevane, mučene, pretepene ali fizično prizadete; v pozah seksualne podrejenosti ali uslužnosti ali razgaljanja; zvedene na telesne organe, v katere penetrirajo predmeti in živali, ali predstavljene v scenarijih ponižanja, poškodb, mučenja; ki so prikazane kot umazane ali manjvredne; ki krvavijo, so v modricah ali ranjene v kontekstu, ki stori, da so te okoliščine seksualne. Erotika – ki je opredeljena v nasprotju s tem – je lahko seksualno eksplicitno gradivo, utemeljeno na enakosti. Določava tudi, da je raba moških, otrok ali transseksualcev namesto žensk ravno tako pornografija." (MacKinnon, 1984: 176)[16]

Dworkinovo in MacKinnonovo žene predvsem skrb glede škode za ženske, za katero mislita, da je neposredna posledica pornografije in zato ju zanima, da bi ponudili definicijo, ki bi bila dovolj jasna in specifična, da bi podprla zakonodajo proti pornografiji. Kot Catherine Itzin pravilno pripominja[17], je težava z mnogimi definicijami "pornografije" v tem, da so preveč nejasne, da bi bile koristne na sodišču. Itzinova potem brani Dworkinino/MacKinnonovo definicijo na podlagi tega, da ne dopušča tovrstnega problema. In v določenem smislu ima celo prav: Dworkinova in MacKinnonova dejansko navajata zelo specifičen seznam vrst prikazov, ki naj bi jih njuna definicija pokrivala.Vendar to ni dovolj, da bi odpravili nejasnosti. Eden glavnih problemov Dworkinine/MacKinnonove definicije je, da po tej definiciji nekaj šteje za pornografijo le, če je prikaz, ki nekoga *podreja*. Vendar sploh ni jasno, kaj mora prikaz storiti, da bi bil tak. Problem ni v tem, da obstajajo mejni primeri, kjer ne moremo povedati, ali prikaz nekoga podreja ali ne. S tako vrsto nejasnosti bi bilo mogoče shajati. Problem je prej v tem, da se celo zdi, da ni jasnih primerov. Lahko bi upravičeno dvomili, ali je sploh *mogoče*, da zgolj prikaz nekoga podreja.

Poglejmo si, na primer, značilno fotografijo, kakršno najdemo v magazinu *Penthouse*: tako, na kateri je oseba posamezna ženska, ki kaže svoje genitalije. Tovrstna fotografija (vsaj kakor se pojavlja v *Penthousu*) je vzorčen primer fotografije. Vendar sploh ni jasno, ali jo bo Dworkinina/MacKinnonova definicija štela za tako. Osebek na fotografiji je v "pozi seksualnega prikazovanja", vendar pa bo po Dworkinovi in MacKinnonovi štela za pornografsko le, če žensko (ali ženske nasploh) podreja. Toda zakaj bi si morali misliti, da to počne? Lahko bi si mislili, da to osebo ali njen spol podreja (ali vsaj ponižuje) vsakršna vrsta nevzgojnega prikazovanja njenih spolnih organov. Toda Dworkinova in MacKinnonova tega odgovora ne bi sprejeli, saj dopuščata, da

[16] Glej tudi Dworkin, 1985, str. 522 in naslednje in Burstyn, 1985, "Appendix II: Excerpts from Minneapolis Ordinance".

[17] Itzin, 1992, str. 435-438.

nekatera seksualno eksplicitna gradiva (gradiva, ki temeljijo na "enakosti") ne podrejajo nikogar.

Drug odgovor bi utegnil biti, da fotografija ženske podreja ženske preprosto zato, ker se pojavlja v *Penthousu*, v magazinu, v katerem so ženske (po mnenju mnogih feministk) pogosto prikazane kot zgolj predmeti za seksualni užitek moških. Vendar pa sploh ni jasno, da fotografije v *Penthousu* dejansko prikazujejo ženske kot zgolj predmete.[18] Res, sploh ni jasno, da fotografije v *Penthousu* značilno sploh kaj izpovedujejo o ženskah nasploh. Edini človeški moški junak, ki se kot lik pojavlja v delu Edgarja Rica Burroughsa *Princess of Mars*, je mišičast, pameten, fantastičen mečevalec, ki brani ženske in simpatizira s konfederacijo. Ali naj bi potemtakem sklepali, da Burroughsov roman prikazuje moške ali človeška bitja nasploh tako, kot da so vsi ali vsa taka? Jasno, da ne. Tisto, kar Burroughs prikazuje, je *en moški* ali *eno človeško bitje*, ki je tak ali tak. Tako bi lahko tudi ustvarjalci *Penthousa* v enaki meri dokazovali, da njihove fotografije ničesar ne povedo o ženskah nasploh. Največ, kar lahko rečemo, je, da te fotografije govorijo zgolj o *posameznih* ženskah, da so zgolj predmeti. Toda celo to je prenapenjanje, saj fotografije v pornografskih magazinih pogosto spremljajo življenjepisne informacije o prikazanih ženskah in tako sporočajo, da so več kot zgolj seksualni predmeti, torej običajni ljudje z običajnimi interesi, konjički, cilji, fantazijami itn.

Še več, četudi ni življenjepisne informacije, je daleč od tega, da bi fotografije v *Penthousu* ali kjerkoli drugje nujno sploh karkoli *povedale* o ženskah, ki so v njih prikazane. Nihče naposled ne misli, da film *Ko jagenjčki obmolknejo* prikazuje Anthonyja Hopkinsa kot krvi željnega kanibala, čeravno Hopkins v filmu prikazuje ravno takega. Hopkins zgolj *igra vlogo* krvi željnega kanibala v zabavo občinstva. Tako bi lahko tudi mi mislili, ko se ženske (ali moški) pojavljajo kot osebki v vzorčnih pornografskih magazinih, da ne kažejo samih sebe ali kogarkoli drugega kot zgolj seksualne predmete. Prej bi lahko rekli, da igrajo vlogo seksualnega predmeta v zabavo konzumentov magazina.[19]

Toda četudi bi pornografski magazini *dejansko* prikazovali ženske kot zgolj seksualne predmete ali kot manjvredna bitja, ki si zaslužijo slabo obravnavo z moške strani, to očitno še ne bi imelo za posledico, da *Penthouse* ali katerakoli slika v njem podreja ženske. Laži, pokvarjene laži so nemočne, razen če ne obstaja kdo, ki jim verjame in na podlagi njih tudi ukrepa. Dworkinova in MacKinnonova bi lahko kajpada upravičeno pokazali, da *obstajajo* ljudje – in to veliko množica –, ki bo verjela in delovala na podlagi laži, ki jih očitno izpovedujejo magazini, kakršen je *Penthouse*. Toda še vedno so oni ljudje tisti, ki

[18] Tako kot v razdelku 2.3 imamo tudi tukaj spet težavo, kako osmisliti, kaj pomeni nekoga prikazovati *kot zgolj seksualen predmet ali kot seksualen predmet*. Za zdaj pa se pretvarjam, da se je mogoče tem težavam nekako izogniti.

[19] Mnogo teh poant (čeravno tudi ne primere, ki naredijo poanto) glede tega, ali fotografije lahko prikazujejo ženske kot zgolj seksualne predmete, dolgujem Boorsu (neobjavljen članek).

opravljajo podrejanje, ne pa fotografije, ki se pojavljajo v *Penthousu*. Same fotografije so le prispevajoči vzroki.

Zaradi problemov, povezanih s trditvijo, da je pornografija "praksa podrejanja ali zatiranja", mnogi privrženci feminizma dajejo prednost definicijam, v skladu s katerimi je pornografija zgolj pritrjujoče prikazovanje podrejanja ali zatiranja ali poniževanja.[20] Ena od tovrstnih definicij, ki jo pogosto navajajo, je definicija Helen Longino:

> "Pornografija ... je besedno ali slikovno gradivo, ki predstavlja ali opisuje spolno obnašanje, ki je ponižujoče ali zlorabljajoče za enega ali več udeležencev na tak način, da podpira poniževanje ... Obnašanje, ki je ponižujoče ali zlorabljajoče, vključuje fizično škodo ali zlorabo in fizično ali psihološko prisilo. Poleg tega je obnašanje, ki na karkršenkoli način zanemarja ali razvrednoti dejanske interese, želje in izkustva enega ali več udeležencev, ponižujoče. Naposled, dejstvo, da je neka oseba izbrala ali pa pristala na to, da je prizadeta, zlorabljena ali podvržena prisili, ne spremeni ponižujočega značaja takega obnašanja." (Longino, 1980: 43)

Longinova soglaša z Dworkinovo in MacKinnonovo, da pornografija vsaj prispeva k zatiranju žensk. Kot eno od škodljivih posledic pornografije našteje, da "eksplicitno laže o ženski seksualnosti" in da ta laž pomaga podpirati nasilno in zlorabljajoče obnašanje do žensk. (Longino, 1980: 46) Longinova se kajpada pametno izogne temu, da bi karkoli od tega vgradila v svojo definicijo "pornografije".[21]

Pa vendarle definicija Longinove ni brez svojih težav. Velja pripomniti, da Longinova vzame za vzorčni primer pornografije magazinsko naslovnico, "ki prikazuje ženski spolni organ, ki ga ženska s svojimi lastnimi prsti široko razpira gledalcem". (Longino, 1980: 46) To je uganka, saj sploh ni jasno – čeravno se gotovo zdi prav, da se tako fotografijo šteje za pornografsko –, kako tovrstna fotografija zadovoljuje definicijo Longinove. Če je domneva, da fotografija "zanemarja ali razvrednoti dejanske interese in želje osebka", potem si preprosto zamislite primer, kjer fotografijo iste vrste spremlja napis, ki sporoča osebkove resnične dejanske interese in želje, da bi se prikazoval na prikazan način v užitek moških gledalcev. (Težko je zanikati, da obstajajo ljudje s takimi realnimi željami, četudi se komu zdi, da je temu dejstvu mogoče ugovarjati.) Tovrstna fotografija bi bila gotovo ravno tako pornografska (ob predpostavki, da se je pojavila v približno enakem kontekstu) navzlic dejstvu, da ne bi zadovoljila definicije Longinove.[22]

---

[20] Vendar pa se mnogi ne odvrnejo od sprejetja Dworkinine/MacKinnonove definicije. Med tistimi, ki ji pritrjujejo, zagovarjajo ali delajo oboje, so Carse (1989), Cole (1989), Langton (1993) in Vadas (1987). Za ugovore proti zagovoru Vadaseve glej Parent (1990).

[21] Druge primere definicij v tej kategoriji lahko najdete v Brownmiller, 1975, Dworkin, 1981, Kramarae in Treichler, 1985 in Steinem, 1978. Za dodatne protiprimere in ugovore proti tovrstnim definicijam glej Gracyk, 1987 in Soble, 1985.

[22] Tu sem zanemaril vprašanja o tem, ali je smiselno govoriti o fotografijah kot tistih, ki "podpirajo" ponižanje.

Glavni problem z definicijami zatiranja je potemtakem ta, da se zanje zdi, da niso zmožne imeti za pornografijo veliko fotografij, za katere bi večina izmed nas sodila, da so vzorčni primerki pornografije. Ali pa vsekakor niso zmožne imeti teh fotografij za pornografijo brez protislovne domneve o tem, kaj šteje za podrejanje, poniževanje ali zatiranje nekoga ali kaj šteje za prikazovanje podrejanja, poniževanja ali zatiranja nekoga. Fotografije, kakršne običajno vidimo v *Penthousu*, so pornografske navzlic dejstvu, da za mnoge izmed njih ni nobenega očitnega smisla, v katerem zatirajo, ponižujejo, podrejajo ali prikazujejo podrejanje, poniževanje ali zatiranje kogarkoli.

Še več (in ravno tako pomembno), definicijam zatiranja popolnoma spodleti, da bi upoštevale dejstvo, da imajo lahko pornografska gradiva nežive predmete. Za magazine, opisane v fetišistih čevljev, se zdi jasno, da so pornografski navzlic dejstvu, da nikogar ne zatirajo, podrejajo ali ponižujejo. Zato je treba definirajočo lastnost pornografije iskati kje drugje.

2.6 Definicije pornografije kot "intence/učinka"

Čeravno so definicije v prejšnjih dveh kategorijah povsem splošne, pa so najbolj razširjene definicije v literaturi o pornografiji tiste, ki trdijo, da je definirajoča lastnost pornografija ta, da je *mišljena*, da ustvari seksualno vzburjenje ali da ima dejansko *učinek* ustvarjanja takega vzburjenja. Tako Jan Narveson, na primer, piše:

> "Pornografija je prikazovanje zadev, ki so mišljene, da so seksualno vzburjajoče, s pomočjo vizualnih, literarnih ali zvočnih sredstev, ko ima to prikazovanje za *cilj* tako vzburjenje." (Narveson, 1993: 226, kurziva je iz izvirnika)

Tu je v središču zgolj intenca. Alan Soble se po drugi strani osredinja tako na intenco kot na učinek:

> "Za moje namene je predmet naše razprave mogoče opredeliti takole: *pornografija* se nanaša na vsakršno literaturo ali film (ali drugo umetniško-tehnološko obliko), ki opisuje ali prikazuje seksualne organe, je preludij k seksualni dejavnosti ali pa seksualna dejavnost sama (ali s tem povezani organi in dejavnosti) na tak način, da v uporabniku ali gledalcu ustvari seksualno vzburjenje; ta učinek v gledalcu pa je bodisi učinek, ki je mišljen tako s strani ustvarjalca kot uporabnika, bodisi pa zelo verjetno učinek v odsotnosti neposrednih intenc."

Naposled, Jeffrey Olen in Vincent Barry sta v znani knjigi o sodobnih moralnih problemih zapisala, da je pornografija "erotično gradivo, ki je *mišljeno* predvsem zato, da bi povzročilo seksualno vzburjenje pri svojem občinstvu ali pa *dejansko* ima ta prvenstveni učinek". (Olen in Barry, 1992: 115-116, kurziva je iz izvirnika) Medtem ko sta za Sobla (v grobem) *tako* intenca *kot* učinek tista, ki

Za razpravo o tem in o drugih, s tem povezanih vprašanjih, glej Soble, 1985.

štejeta, je za Olena in Barryja intenca *ali* učinek tisti, ki šteje. To je pomembno, saj – kot kažeta – nekatera pornografija ni mišljena, da bi vzburila, vendar ji uspe vzburiti, nekatera pornografija pa je mišljena, da bi vzburila, vendar ji to ne uspe. (Soblova definicija lahko privzame prvi primer zaradi njegovega dostavka "v odsotnosti neposrednih intenc", vendar pa ne more privzeti zadnjega.)[23]

Kar potem imamo, so (dejansko) trije podrazredi definicij v tej kategoriji: tisti, ki ima za pornografijo tista gradiva, ki so mišljena, da bi vzburila (bodisi, da dejansko vzburijo, bodisi, da ne vzburijo); tisti, ki ima za pornografijo tista gradiva, ki so tako mišljena, da vzburijo, kot tudi dejansko vzburijo, in tisti, ki ima za pornografijo *bodisi* tista gradiva, ki so mišljena, da bi vzburila, bodisi ona gradiva, ki dejansko vzburijo. Obstaja tudi četrta možnost – definicije, ki štejejo za pornografijo tista gradiva, ki dejansko vzburijo ali pa je zelo verjetno, da bi vzburila ne glede na to, ali so mišljena, da bi to storila. Sam nisem našel nobenega jasnega primera tovrstne definicije, vendar Soble vsekakor upošteva verjetnost ustvarjanja vzburjenja v odsotnosti neposrednih intenc kot (v grobem) zadostnega pogoja za to, da nekaj šteje za pornografijo. Temu kajpada ne bo ustrezala nobena od definicij v teh podrazredih.

Poglejmo si najprej stroj za dobiček. Producent, opisan v tem scenariju, po hipotezi ne *namerava*, da bi njegovo gradivo kogarkoli vzburilo. Njegova edina intenca je, da bi prišel do dobička. Vendar pa je jasno, da gradiva, ki jih ustvarja, štejejo za pornografijo. Tako lahko (v nasprotju z Narvesonom) obstajajo primeri pornografije, ki niso ustvarjeni z intenco, da bi kogarkoli vzburili.

Po drugi strani pa ima lahko nekaj zlahka učinek vzburjanja, ne da bi to bilo pornografsko. Kot Anthony Burgess slikovito reče: "Ženske si ne morejo kaj, da se ne bi gibale, moški pa si ne morejo kaj, da ne bi bili gibani." (Burgess, 1968: 5) Vendar je očitno, da nihče ne bi želel reči, da običajno gibanje ženske, v živo ali na filmu, šteje za pornografsko. Tako tudi definicije, kakršne ponujata Olen in Barry, ne bodo zadovoljive.[24] Dalje, to meče dvom tudi na zadnji dodatek Soblove definicije.

Končno, kot sem pripomnil že prej, seksualno eksplicitne fotografije neke osebe, posnete za zasebni užitek gledanja svojega moža ali žene normalno ne bodo pornografske navzlic dejstvu, da bodo take fotografije ali video po vsej verjetnosti *v prvi vrsti mišljene* za to, da bi povzročile seksualno vzburjenje pri svojem občinstvu in bodo (tako bi pričakovali) imele učinek, da bi povzročile tako vzburjenje. Med možem in ženo se lahko dejansko (in verjetno se pogosto

[23] Druge primere definicij v tej kategoriji lahko najdete pri Beis, 1987, Burgess, 1968, Garry, 1977, Gebhard in drugi, 1965, Gould, 1991, Nalezinski, 1996, Orser, 1994, Scoccia, 1996, Tynan, 1968, van den Haag, 1967 in Zillman, 1989.

[24] Kdo bi lahko v imenu Olena in Barryja odgovoril, da v nobenem od teh primerov ni seksualno vzburjajoč učinek *prvenstveni* učinek. Vendar pa ne vidim nobenega načina, kako braniti ta odgovor. Prvič, sploh ni jasno, kako naj bi razlikovali med prvotnimi in drugotnimi učinki. Toda četudi bi to lahko storili, je zelo jasno, da četudi seksualni učinki (če sploh obstajajo) dveh primerov ne bi bili prvotni učinki na *večino* ljudi, bi lahko bili prvotni učinki (preprosto zaradi tega, ker so edini opazni učinki) na nekatere ljudi. To pa je vse, kar za nekaj zahteva, da šteje za pornografsko v definiciji, ki sta jo ponudila Olen in Barry.

tudi) pojavi kakršnakoli oblika seksualno eskplicitnega umetniškega izraza. Erotični plesalec/plesalka lahko pleše za svojo ženo ali svojega moža; slikar/slikarka lahko naslika eksplicitne slike svoje žene ali svojega moža itn. In nobena od teh stvari, če ostane v zasebnosti, ne bo štela za pornografijo – četudi so mišljene, da bi vzburile in dejansko tudi vzburijo. Torej lahko obstajajo primeri nepornografije, ki so navkljub temu tako mišljeni, da vzburijo, kot da imajo učinek vzburjenja. Torej definiciji, kakršno ponuja Soble, spodleti.

2.7 Povzetek

Vsem zgornjim definicijam spodleti, da bi štele za realne definicije. Za pornografijo ni nujno, da kogarkoli žali (torej ni nujno, da je obscena); ni nujno, da je slaba umetnost; ni nujno, da kogarkoli podreja, ponižuje ali zatira (vsaj ne v smislu, ki ga običajno imajo v mislih privrženci definicij zatiranja); ni nujno, da je mišljena, da ustvarja dobiček ali da kogarkoli vzburi, in ni nujno, da ima učinek ustvarjanja dobička ali vzburjanja nekoga. Nobeden od teh pogojev ni nujen za to, da bi nekaj štelo za pornografijo, niti niso, kot smo videli, zadostni.

3. Predlagana definicija

Kaj je potemtakem pornografija? Kot sem rekel že prej, je definicija, ki jo predlagam, sestavljena iz dveh delov, od katerih eden govori o tem, kaj za nekaj pomeni, da je *uporabljeno* ali *obravnavano* kot pornografija, drug pa o tem, kaj za nekaj pomeni, da *je* pornografija:

PRVI DEL:

> oseba *S uporablja* (*ali obravnava*) *x kot pornografijo* $=_{def}$ (i) *x* je primerek nekakšnega komunikativnega gradiva (fotografija, članek, telefonski klic, predstava itn.), (ii) *S* si želi, da bi ga komunikativna vsebina *x*-a seksualno vzburila ali zadovoljila, (iii) če je *S* prepričan, da je komunikativna vsebina *x*-a mišljena, da bi gojila intimnost med *S* in predmetom/predmeti *x*-a, potem to prepričanje ni med *S*-ovimi razlogi za zasledovanje *x*-ove vsebine, in (iv) če *S*-ova želja, da bi bil s komunikativno vsebino *x*-a seksualno vzdražen ali zadovoljen, ne bi bila več med *S*-ovi razlogi za zasledovanje te vsebine, bi *S* imel v najboljšem primeru le šibko željo za zasledovanje *x*-ove vsebine.

DRUGI DEL:

> *x je pornografija* $=_{def}$ razumno je biti prepričan, da bo večina publike, za katero je bil *x* ustvarjen, *x* uporabljala (ali obravnavala) kot pornografijo.

V preostanku tega razdelka bom komentiral razne sestavine definicije, se lotil tistega, za kar se zdi, da so nekatere njene slabosti ali pomanjkljivosti, in poudaril tisto, za kar mislim, da so njene glavne prednosti.

Komentar bom začel o obliki definicije. Kdo bi si lahko mislil, da je nenavadno, da definiram tisto, kar naj bi *bila* pornografija, v okviru onega, kar je *uporabljeno*

ali *obravnavano kot* pornografija, namesto da bi storil narobe. Vendar pa je to dejansko natanko način, v smeri katerega bi morali pričakovati, da bo šla definicija. Lastnost *biti pornografija* ni intrinzična lastnost nobene stvari in tudi ne supervenira na intrinzičnih lastnostih česarkoli. Sicer ista zadeva ne bi mogla šteti za pornografijo v enem kontekstu, ne pa v drugem. V tem pogledu je lastnost *biti pornografija* bolj podobna lastnosti *biti umetnina* ali *biti denar* ali *biti angleška beseda* kot pa lastnosti *biti oseba*. Ali nekaj ima to lastnost, je bistveno odvisno od tega, kako le-to uporablja in ali lahko razumno pričakujemo, da jo bo uporabila ali obravnavala neka skupina racionalnih agentov. (Bodite tudi pozorni na to, da je – vsaj v primeru denarja in besed – *pričakovanje* tisto, ki je dejansko pomembno. V angleščini obstajajo besede, ki so komajda kdaj uporabljene, bankovec za 2 dolarja in dolarji Susan B. Anthony pa še vedno štejejo za denar navzlic dejstvu, da jih verjetno pogosteje štejejo za stvari, zanimive za zbiralce, kot pa za denar.) Potem pa se pojem tistega, kaj pomeni nekaj obravnavati kot pornografijo, izkaže za temeljni pojem, pojem tistega, kaj je pornografija, pa je iz tega izpeljan, kakor trdi moja definicija.

Ena od posledic tega je, da obstaja razlog za zavrnitev stališča, da se izraz "pornografija" nanaša na pravo ali ontološko temeljno vrsto. Vendar pa sem s tako posledico zadovoljen.[25] Vsa resna moralna in pravna vprašanja se vrtijo okrog vprašanj o tem, ali je moralno primerno obravnavati nekaj kot pornografijo, ali dopustiti produkcijo in prodajo gradiv, za katera je verjetno, da jih bodo veliki razredi ljudi uporabili kot pornografijo. Načeloma bi bilo mogoče pojem tega, kaj je pornografija, vsekakor odstraniti brez kake resne izgube.

Pogoj pod (i) v prvem delu definicije trdi, da so *primerki*, ne pa *vrste*, predmeti pornografske rabe ali obravnave. To je pomembno, saj se primerki iste vrste gradiva utegnejo pojaviti v različnih kontekstih, ista oseba pa jih v teh različnih kontekstih utegne obravnavati drugače. Na primer, primerki fotografije Marilyn Monroe, omenjeni na začetku tega članka, so se pojavili v različnih kontekstih. Nekateri so izšli v koledarjih v poznih štiridesetih letih prejšnjega stoletja, drugi so bili objavljeni v *Lifu* leta 1996. Lahko pa si tudi zlahka zamislimo, da bi ena in ista oseba obravnavala koledarske primerke te fotografije kot pornografijo, primerke te fotografije iz *Lifa* pa ne. Ena od posledic, da smo naredili primerke, ne pa vrste, za predmete pornografske obravnave, je ta, da če je bilo (v poznih štiridesetih letih prejšnjega stoletja) razumno pričakovati, da bo občinstvo, za katerega so bili primerki ustvarjeni, večino teh primerkov fotografije, ki se je pojavila v kopijah koledarja, obravnavalo kot pornografijo, potem iz tega sledi, da so *bili* tisti primerki fotografije (v poznih štiridesetih letih) pornografija, medtem ko primerki fotografije, ki so se pojavili v raznih kopijah magazina *Life*, to niso (ob domnevi kajpada, da ni razumno pričakovati, da bo njihovo občinstvo večino primerkov fotografije obravnavalo kot pornografijo). Vendar pa je to, kot sem nakazal že prej, posledica, za katero mislim, da bi jo morali pričakovati od dobre definicije pornografije.

[25] Drugje (Rea, 2000) zavračam stališče, da je *umetnina* prava vrsta.

Pogoj pod (ii) zahteva, da si oseba želi, da bi jo *komunikativna vsebina* gradiva seksualno vzdražila ali zadovoljila, da bi prišla v poštev, da bi jo obravnavali kot pornografijo. Nekdo, ki si želi (in skuša), da bi ga magazin vzdražil preprosto tako, da se vanj drgne, ne pa tako, da gleda ali da je sicer pozoren na njegovo vsebino, magazina ne obravnava kot pornografijo, čeravno je dejansko pornografija. Bodite pozorni tudi na to, da obstajajo različni načini pozornosti do komunikativne vsebine nečesa. Magazine se gleda, telefonske klice slišimo, druga pornografska gradiva lahko okušamo, vohamo ali se jih dotikamo. (Čeravno, kakor je meni znano, *dejansko* ni nobene take stvari, kot je pornografija za slepe in gluhe, je le stežka uvideti, zakaj je ne more biti.) Dalje, nekdo je lahko pozoren na komunikativno vsebino nekega gradiva preprosto tako, da o tej vsebini razmišlja, potem ko jo je na nek način zaznal.

Pogoj (iii) postavlja zahtevo "neintimnosti". Razlog za to je kajpada izključitev takih zadev, kakršne so videi in fotografije, ki jih mož ali žena utegneta posneti za zasebni užitek gledanja svoje soproge/soproga. Opozoriti moram na to, da moja definicija pušča odprto *možnost*, da so take zadeve obravnavane in dejansko označene kot pornografija. Vendar pa domnevam, da bodo v običajnih primerih, ki zadoščajo temu opisu – če sploh obstaja taka stvar kot običajni primer, ki zadošča temu opisu –, ustvarjena gradiva kršila pogoj (iii). Nadalje, opozoriti moram tudi na to, da ne mislim omejiti dosega izraza "intimnost" na vrsto intimnosti, ki jo najdemo v dobrem (ali celo slabem) zakonskem odnosu. Nasprotno, v izraz "intimnost" mislim vključiti celo najplitkejšo vrsto medosebne povezave – tako, ki jo imamo celo zgolj z znanci. Kot poskus gojenja intimnosti bo štel vsakršen poskus vzajemnega delovanja z nekom na prijateljski način (to je, ne preprosto zgolj za dobiček, ne preprosto zgolj zato, da bi osebi povzročili škodo itn.). Torej nekdo, ki pošlje popolnemu tujcu golo fotografijo samega sebe/same sebe s ciljem, da bi začel čisto seksualni odnos (in z razumnim prepričanjem, da bo ta cilj prepoznan in bo med razlogi za gledanje fotografije), *ne* pošlje *pornografske* fotografije, četudi ciljno občinstvo dejansko gleda na fotografijo predvsem kot na vir vzdraženja.[26] Dalje, moški, ki gleda skozi kopijo *Playboyja* zato, ker je prepričan (zmotno), da ga modeli v njej skrivoma občudujejo in pozirajo za namenom, da bi *mu* še posebej ugajali, teh fotografij ne *obravnava* kot pornografijo (čeravno jih utegne navzlic temu obravnavati predvsem kot vir seksualnega vzburjenja). Po drugi strani pa bodo gledanje nagih teles skozi kukalo ali plesalkina predstava z privzdignjenim krilom ali zasebna striptiz predstava, ki jo izvaja prostitutka, štele za pornografijo zato, ker se v takih primerih v konzumentovi glavi značilno domala sploh ne zastavlja vprašanje, da izvajajoča oseba tega morebiti ne bi počela preprosto zaradi dobička.

V tej povezavi bi bil nekoliko zanimiv primer, v katerem narcistična oseba izvaja erotični ples pred ogledalom ali pa ustvari seksualno eksplicitne fotografije same

[26] Čeravno bi bile objavljene kopije fotografije – če bi oseba fotografijo kasneje objavila, kakor je to storila Pauline Réage z *Zgodbo o O* (glej 6. opombo) – verjetno pornografske.

sebe zaradi svojega lastnega vzdraženja. Kdo bi lahko verodostojno dokazoval, da ne obstaja kaj takega, kot je gojenje intimnosti s samim seboj. Če pa to drži, potem bo moja definicija – nemara nesprejemljivo – imela tako ples kot fotografije za pornografijo. V tem primeru se nagibam k temu, da bi zanikal, da ne obstaja kaj takega, kot je gojenje intimnosti s samim seboj (vsaj v zgoraj opisanem zelo liberalnem smislu). Intuitivno, narcistični ples pred ogledalom ne šteje za pornografijo iz istega razloga, kot ne šteje za pornografijo erotični ples striptizete/striperja za svojega soproga/soprogo: plesalec in občinstvo ljubita druga drugega, ples pa se dogaja vsaj delno kot izraz te ljubezni. Razlika je zgolj v tem, da v sta primeru narcisista plesalec in občinstvo identična, zadevna ljubezen pa je refleksivna. Zaradi tega se nisem pripravljen izogniti predlogu, da si narcisist utegne želeti, da bi bil vzburjen s samim seboj, da bi gojil intimnost s samim seboj. Če pa bi bil scenarij po drugi strani opisan tako, da odstrani prvino samoljublja – to je, če bi ples pred zrcalom izvajal nekdo, ki bi sovražil samega sebe, vendar pa bi mu nekako uspelo, da se je ločil od svoje lastne podobe, tako da bi ga podoba v zrcalu lahko še vedno vzburila –, potem ne bi bil tako pripravljen izogniti se predlogu, da je bila predstava pornografska.

Pogoj (iv) prvega dela izraža tisto, kar – tako menim – imajo mnogo ljudje v mislih, ko govorijo o obravnavi nečesa "predvsem kot vira seksualnega vzburjenja". (Prvi del bi torej lahko okrajšali takole: nekaj se obravnava kot pornografija zgolj v primeru, če je komunikativno gradivo, ki ga uporabnik obravnava predvsem kot vir seksualnega vzburjenja in ga ne uporablja zaradi kakršnegakoli prepričanja, da je bilo gradivo mišljeno za vzpostavljanje intimnosti med njim/njo in osebki.) Menim, da je razlika med *šibkimi* in *močnimi* željami, na katero se pogoj sklicuje, dokaj intuitivna, vendar bo morebiti pomagalo, če ponudim nek primer. Ob polnem želodcu imam značilno zelo šibko (če sploh kako) željo po jedači in malo razlogov ali pa sploh nobenega, da bi jedel. Ob praznem želodcu imam (običajno) močno željo po jedači in močan razlog, da tudi jem. Nadalje, če me z orožjem prisilijo, da pojem jagenjčkovo nogo, ki sem si jo že močno želel pojesti, se utegne zgoditi, da ta želja – navzlic temu da sem si že prej želel pojesti jagenjčkovo nogo – ni med mojimi razlogi za to, da bi jo pojedel. Če vse to apliciramo na primer pornografije, potem menim, da – če želja tipičnega naročnika *Playboyja*, da bi ga fotografije v tem magazinu vzburile, ne bi bila več razlog za gledanje teh fotografij (to je, če bi izgubil željo, da bi ga vzburjale, ali pa obdržal željo, vendar pa odkril, da se mu ne zdijo več vzburljive) – bi potem ta naročnik imel v najboljšem primeru le šibko željo za gledanje fotografij (četudi bi ga sam magazin morebiti zanimal zaradi člankov ali karikatur). Po drugi strani pa mislim, da ima lahko tipični gledalec v primeru (recimo) nepornografske erotične slike pomembno željo, da bi videl sliko (preprosto zaradi njenih estetskih kvalitet) celo v odsotnosti kakršnekoli želje, da bi ga vzburila.

Drugi del opredeli pornografijo v okviru tistega, kar je razumno verjeti glede občinstva, za katerega je bilo gradivo ustvarjeno. V definicijo nisem vgradil nobene analize razumnosti, zato ker mislim, da je očitno, da definicija

"pornografije" ne bi smela biti bistveno epistemološko obremenjena. Umestne pa so kajpada nekatere pojasnjevalne pripombe. Prvič, razvidno bi moralo biti, da ko rečemo, da je razumno biti prepričan, da *p*, le redkokdaj menimo, da ima *vsakdo* evidenco za *p*. Ko rečemo (brez omejitev), da je razumno biti prepričan, da *p*, običajno prej mislimo nekaj podobnega: evidenca, ki bo zagotovila prepričanje, da *p*, je brez nadaljnjega na voljo (to je, dejstvo, da *p*, je očitno priložnostnemu opazovalcu, znanstvene metode so že ponudile odločilno potrditev za *p*, ustrezni izračuni so bili brez težav ali pa bi lahko bili izvedeni, dobro obveščene avtoritete so dostopne za posvetovanja itn.). Tako, na primer, menim, da je brez nadaljnjega na voljo evidenca, ki bo zagotovila prepričanje, da bo večina ciljnega občinstva *Hustlerja*, *Globokega grla*, *Zgodbe o O* in drugih vzorčnih pornografskih del ta dela obravnavala kot pornografijo. Če ne bi bila na voljo, je težko uvideti, zakaj naj bi bila ta dela pornografska, medtem ko druga gradiva, kakršna so *Searsovi* katalogi, ki jih včasih obravnavajo kot pornografijo, to ne bi bila.

Domnevno obstajajo nekateri primeri, kjer je težko povedati, o čem je razumno biti prepričan. Na primer, kaj naj bi si mislili o ciljnem občinstvu filma, kakršen je *Showgirls* (film ima oceno NC-17, kar zadeva goloto in seksualnost, vendar ga na veliko prikazujejo v dvoranah, ki tipično ne prikazujejo vzorčno pornografskih filmov)? Glede na oceno tega filma in razloge za tako oceno – "popolna golota in erotična seksualnost" in "nazoren jezik in seksualno nasilje" (Ebert, 1995) – bi *lahko* pričakovali, da bo občinstvo sestavljeno povečini iz ljudi, ki ga bodo šteli za pornografijo. Po drugi strani pa so film, ko je bil odobren za predvajanje, reklamirali kot nekaj drugega kot zgolj "seksualni film" in tako očitno kazali na nekakšno (razumno?) pričakovanje, da bodo gledalci imeli razlog gledati film, ki je prekoračil zgolj željo, da bi jih vzburil. Bilo bi zelo primerno, če moja definicija ne bi imela posledice, da obstajajo primeri, kjer je težko (ali morebiti celo nemogoče) določiti, ali je nekaj pornografsko. Toda problem, kako se poskusiti izogniti težavi, je, da utegnemo za izogibanje plačati ceno nenatančnosti. Včasih preprosto nimamo dovolj informacij, da bi sodili. Za film *Showgirls* se zdi, da je ravno tak primer. In to zato, ker ni jasno, o čem smo lahko razumno prepričani glede ciljnega občinstva. Moja definicija to upošteva in nam pove, kakšno dodatno informacijo moramo pridobiti v takih problematičnih primerih, preden lahko natančno sodimo.

Kdo bi lahko ugovarjal, da bo vsaka definicija (kakršna je moja) – zato, ker merilo "razumno prepričanje" prinaša rezultat, da v nekaterih primerih ne moremo povedati, ali je dana zadeva pornografska –, ki vključuje tako merilo, nekoristna za namene javne politike. Vendar pa je ta ugovor zavajajoč. Merilo razumnosti prežema pravni sistem ZDA. Uporabljata ga definicija obscenosti in klevetanja; odgovornost je pogosto delno določena v skladu z njima, merilo za določanje krivde ali nedolžnosti pa je merilo razumnosti. Dalje, pojem razumnega prepričanja je popolnoma upoštevanja vreden filozofski pojem. Dopušča analizo v okviru razlogov in evidence in igra bistveno vlogo v široki pahljači pomembnih filozofskih razprav. Če bi bil pojem razumnega prepričanja preveč problematičen, potem ne bi bil zmožen igrati tovrstne osrednje vloge v

filozofskem diskurzu in bi bil že dolgo odstranjen iz našega pravnega sistema.

Ena od dodatnih skrbi glede definiranja pornografije v okviru tistega, o čem je razumno biti prepričan o ciljnem občinstvu, je, da ta pojem meče mrežo precej na široko glede na tisto, kar določa, da je pornografija. Bolj omejujoča definicija bi utegnila definirati pornografijo v okviru tistega, o čemer je *nerazumno dvomiti* glede na ciljno občinstvo. Z drugimi besedami, taka definicija bi lahko nadomestila drugi del z nečim podobnim temule: "*Onstran vsakršnega dvoma* je, da bo večina občinstva, za katerega je bil *x* ustvarjen, *x* obravnavala kot pornografijo." Po mojem mnenju utegne biti tovrstno nadomestilo ustrezno za pravni test, oblikovan po moji definiciji, vendar pa se zdi preveč omejujoče, da bi bilo pravično do tistega, za kar jaz mislim, da so običajne intuicije o pornografiji. Zadevni primer: *Zgodba o O* je bila v tem prispevku večkrat omenjena kot vzorčni primer pornografije, vendar pa – čeravno se gotovo zdi *razumno* biti prepričan, da jo bo večina njenega ciljnega občinstva obravnavala kot pornografijo – v luči njene široko priznane literarne vrednosti ne mislim, da je *onstran vsakršnega dvoma*, da bo tako obravnavana.

Različna vrsta skrbi o drugem delu tega sestavka zadeva dejstvo, da je ta del nejasen. Pornografijo definiram v okviru tega, kako lahko za *večino* njenega ciljnega občinstva razumno pričakujemo, da jo bo obravnavala. Vendar pa ni nobenega jasnega merila, kaj šteje za *večino* občinstva. 51-odstotkov občinstva verjetno ni večina občinstva, je pa to gotovo 99-odstotkov. Vmes pa obstaja zmerno področje mejnih primerov. Vendar pa na to ne gledam kot na pomemben problem. Po mojem stališču je predikat "je pornografija" nejasen; kakor torej jaz gledam na zadevo, bi bila natančnejša določitev definicije (recimo, če bi "večino" nadomestili z "68-odstotkov") samovoljna in verjetno nenatančna.[27] Dalje, zdi se, da je nejasnost vodljiva glede na to, da popolnoma dobro razumemo razne druge definicije, ki vsebujejo izraz "večina". Človek je plešast le v primeru, če je večina njegove glave brez las. Nek predmet je nenavaden le v primeru, da je v nekem vidnem pogledu drugačen od drugih predmetov svoje vrste. Kognitivna sposobnost je zanesljiva zgolj v primeru, če ustvarja povečini resnična prepričanja. Vsaka od teh definicij je nejasna, vendar pa ni nobena tako nejasna, da bi bila nekoristna ali nerazumna, in vsaka je taka, da – če bi bila bolj natančna – bi natančnost dosegli za ceno samovoljnosti in nepravilnosti. Tako je tudi z mojo definicijo.

Zadnja skrb drugega dela definicije leti na misel, da nekaj šteje za pornografijo zaradi tega, kako smo razumno prepričani, da jo bo *ciljno občinstvo* obravnavalo, ne pa zaradi tega, kako jo *aktualno* občinstvo dejansko obravnava. Poglejmo si naslednje primere:

(i) Mož prijateljem in sosedom zaračunava za gledanje seksualno eksplicitnih fotografij svoje žene, ki so bile posnete in mišljene le za zasebno uživanje

[27] Ne bom se opredelil o vprašanju, ali je nejasnost jezikovna, epistemska ali metafizična. Tako torej pravim le, da je *predikat* nejasen in puščam odprto vprašanje, ali je *lastnost* biti pornografija nejasna.

gledanja.

(ii) Neka oseba razpečuje ameriške kataloge za čevlje na otoku fetišistov čevljev.

(iii) Neka oseba, ki živi v ZDA, (noro) producira magazine, kakršen je *Playboy*, za razpečevanje na otoku homoseksualnih evnuhov. Toda magazine ukradejo in jih namesto tega razpečujejo v ZDA običajnim konzumentom *Playboyja*.

Lahko bi si mislili, da so zadevna gradiva v vseh teh primerih pornografska, navzlic temu da niso producirana za pravo vrsto občinstva. Toda kakor jaz gledam na zadevo, je to napaka. Dejstvo, da večina občinstva neke stvari to stvar obravnava kot pornografijo (kot je mogoče pričakovati v vsakem od zgornjih primerov) ni zadostno, da bi jo naredilo za pornografijo, saj večina njenega aktualnega občinstva *lahko* (po različnih naključjih) obravnava kot pornogarfijo vsakršno stvar, ne glede na to, kako nedolžno je bila ustvarjena. Dalje, dejstvo, da je nekaj podobno aktualni pornografiji (kot v primeru (iii)), ni zadostno, da bi ga naredilo za pornografijo, saj – kot smo že videli – natančni duplikati iste fotografije lahko v enem kontesktu štejejo za pornografijo, v drugem pa ne. Torej to, ali kdorkoli ali pa vsi iz njenega *aktualnega* občinstva obravnavajo neko stvar kot pornografijo, povečini ni pomembno za to, ali šteje za pornografijo. Kar je pomembno, je le način, kako lahko razumno pričakujemo, da bo *ciljno občinstvo* obravnavalo gradivo.

V tej fazi bi kdo lahko predlagal, da je najbolje reči – glede na dejstvo, da ena oseba lahko nekaj obravnava kot pornografijo, druga pa ne –, da ni objektivnih dejstev o tem, ali nekaj šteje za pornografijo. Katalogi za čevlje so pornografija na otoku fetišistov čevljev, v ZDA pa ne. Vendar se zdi (kot z vsakršno vrsto relativizma), da je edini način, kako jasno osmisliti tovrstno trditev, ta, da menimo, da njeni privrženci priporočajo, naj lastnost *biti pornografija* odstranimo iz naše stroge ontologije. Kot sem že nakazal, ne mislim, da bi to bila kaka velika izguba. Vendar sem še naprej nagibam k misli, da bi bila odstranitev te lastnosti reviozinizem. Kakor se zdi, da trdijo intuicije večine ljudi, ta lastnost dejansko obstaja, le da ni intrinzična lastnost nobene stvari. Toda potem se zdi – če hočemo ohraniti tako to intuicijo kot naše intuicije o tem, kakšne vrste stvari imajo to lastnost – da je najbolje, kar lahko storimo, to, da podpremo drugi del moje definicije.

Doslej sem se osredinil predvsem na pojasnjevanje in zagovarjanje raznih izrazov in omejitev v moji definiciji. Prispevek bom sklenil z razpravo o tem, za kar menim, da so njene vrline. Najmočnejša poanta v prid moji definiciji (in tudi vrlina, ki jo gre od nje najbolj pričakovati) je, da privzame vse intuicije, opisane v prvem razdelku, glede tega, kaj šteje za pornografijo in kaj ne. Vzorčni primeri, kakršne so fotografije v *Penthousu*, kot tudi gledanje nagih teles skozi kukalo, striptiz predstave, videi za “odrasle” in raznovrstne seksualno eksplicitne fotografije, ki se svobodno razpečujejo po medmrežju – vse to bo štelo za pornografijo. Dalje, vsa gradiva, opisana v dveh fikcijskih scenarijih (stroju za dobiček in fetišistih čevljev), štejejo ravno tako za pornografska. Naposled, tisto,

kar se dogaja med ljubimci (pa naj bo to v enkratni predstavi ali v snemanju video posnetkov ali fotografij za zasebno uživanje gledanja), ne bo štelo kot pornografsko zaradi zahteve "neintimnosti".

Predlagana definicija tudi dopušča, da kaka pornografija sploh ne utegne biti seksualno vzburljiva in da je lahko kaka erotična umetnost zelo vzdražljiva (in je tudi mišljena, da bi vzdražila), ne da bi bila pornografska. Film *Klavir* (ki je dobil tri akademijske nagrade in je bil nominiran za pet drugih) je seksualno ekspliciten in so ga na splošno imeli za zelo erotičen film. Dalje, ljubimec je seksualno izkoriščal protagonistko filma. Po mnogih razlagah bi ta film lahko imeli za pornografijo, vendar pa se zdi, da moja definicija prinaša domnevno pravilen rezultat – da ni pornografski (kakršnekoli značilnosti, ki bi jim lahko ugovarjali, bi že utegnil imeti). Po drugi strani si oglejmo film *Showgirls*. V svoji oceni ga je Robert Ebert kritiziral na podlagi tega, da ni dosegel svoje cilja, čeravno je bil mišljen, da naj bi bil erotičen.[28] Z Ebertom ne bodo vsi soglašali in (kot smo že videli) bi lahko kdo dvomil glede tega, ali naj bi film štel za pornografijo. Če pa pustimo ugovore temu primeru ob strani, je glavni nauk, ki ga je treba potegniti iz Ebertove ocene, ta, da utegne kaka pornografija imeti enak seksualni učinek na svoje ciljno občinstvo, kot ga je film *Showgirls* očitno imel na Eberta – namreč majhen ali pa sploh nobenega.

Dve dodatni vrlini moje definicije sta, da dopušča, da utegne imeti pornografsko gradivo resno umetniško ali literarno vrednost, in da pojasnjuje, zakaj je gradivo mogoče opisati kot pornografsko, čeravno ga njegovo aktualno občinstvo nič več ne predvsem obravnava kot vir seksualnega vzburjenja. Kar zadeva prvo točko, primerki taiste vrste eksplicitne fotografije so lahko pornografski, ko so prikazani na straneh *Hustlerja*, vendar pa to niso, ko so prikazani v priročnikih kot primeri dobre umetnosti ali umetniške tehnike. Glede druge točke, vsi dobro vemo, da so nekoč nekatera gradiva, ki jih sedaj obravnavamo predvsem kot primere dobre umetnosti, upravičeno imeli za pornografska. V to kategorijo utegnejo, na primer, soditi nekatera dela D. H. Lawrenca kot tudi *pin-up* umetnost iz zgodnjega dela 20. stoletja. Kako je lahko nekaj enkrat pornografsko, drugič pa ne? Odgovor je preprost: nekoč, ne pa kdaj drugič, je bilo razumno biti prepričan, da ga bo večina ciljnega občinstva obravnavala kot pornografijo.

Literatura

Audi, R. (ur.) (1999). *Cambridge Dictionary of Philosophy*. 2. izd. Cambridge: Cambridge University Press.

Baird, R. in Rosenbaum, S. (1991). *Pornography: Private Right or Public Menace?* Buffalo, NY: Prometheus Books.

[28] Ebert, 1995. Ebert konča svojo recenzijo takole: "*Showgirls* je ... zapravljanje ocene NC-17."

Beis, R. H. (1987). “Pornography: The Harm it Does?”. *International Journal of moral and Social Studies.*

Berger, F. (1977). “Pornography, Sex, and Censorship”. *Social Theory and Practice*, 4, str. 183-209.

Boorse, C. (neobjavljeno). “Two Only As/As Only Fallacies”.

Brown, D. in Bryant, J. (1989). “The Manifest Content of Pornography”. V Zillman, D. in Bryant, J. (ur.), *Pornography: Research Advances and Policy Considerations*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, str. 3-24.

Brownmiller, S. (1975). *Against Our Will: Men, Women, and Rape*. New York: Simon & Schuster.

Burgess, A. (1970). “What is Pornography?”. V Hughes, D. (ur.), *Perspectives on Pornography*, New York: St. Martin Press, str. 4-8.

Burstyn, V. (ur.) (1985). *Women Against Censorship*. Vancouver: Douglas & McIntyre.

Carse, A. (1989). “Pornography: An Uncivil Liberty”. *Hypatia*, 10, str. 155-182.

Clor, H. (1969). *Obscenity and Public Morality*. Chicago: University of Chicago Press.

de St. Jorre, J. (1994). “The Unmasking of O”. *The New Yorker*, 70, št. 23, str. 42-50.

Dworkin, A. (1981). *Pornography: Men Possessing Women*. New York. Perigree Books.

Dworkin, A. (1992). “Against the Male Flood”. V Itzin, C. (ur.), *Pornography: Women, Violence, and Civil Liberty*, New York: Oxford University Press.

Ebert, R. (1995). “Showgirls”. *Chicago Sun Times*, 22. sept. 1995.

Elliot, G. (1970). “Against Pornography”. V Hughes, D. (ur.), *Perspectives on Pornography*, New York: St. Martin Press, str. 72-95.

Garry, A. (1977). “Pornography and Respect for Women”. *Social Theory and Practice*, 4, str. 395-421.

Gebhard, P.; Gagnon, P.; Pomeroy, W. in Christenson, C. (1965). *Sex Offenders: An Analysis of Types*. New York: Harper & Row.

Gould, J. (1991). “Why Pornography is Valuable”. *Journal of Applied Philosophy*, 5, str. 53-55.

Gracyk, T. (1987). “Pornography as Representation: Aesthetic Considerations”. *Journal of Aesthetic Education*, 21, str. 103-121. Ponatis v Baird & Rosenbaum.

Hill, J. (1987). “Pornography and Degradation”. *Hypatia*, 2, str. 39-53.

Huer, J. (1987). *Art, Beauty, and Pornography*. Buffalo, NY: St. Martin Press.

Hughes, D. (ur.) (1970). *Perspectives on Pornography*. New York: St. Martin Press.

Itzin, C. (1992). "A Legal Definition of Pornography". V Itzin, C. (ur.), *Pornography: Women, Violence, and Civil Liberty*, New York: Oxford University Press, str. 435-455.

Itzin, C. (ur.) (1992). *Pornography: Women, Violence, and Civil Liberty*, New York: Oxford University Press.

Kramarae, C. in Treichler, P. (1985). *A Feminist Dictionary*. Boston: Pandora Press.

Kronhausen, E. In Kronhausen, P. (1959). *Pornography and the Law*. New York: Ballantine Books.

Langton, R. (1993). "Speech Acts and Unspeakable Acts". *Philosophy and Public Affairs*, 22, str. 293-330.

Lederer, L. (ur.) (1980). *Take Back the Night*. New York: William Morrow.

Linton, D. (1979). "Why is Pornography Offensive?". *Journal of Value Inquiry*, 13, str. 57-62.

Longino, H. (1980). "Pornography, Oppresion, and Freedom: A Closer Look." V Lederer, L. (ur.) (1980). *Take Back the Night*. New York: William Morrow, str. 40-54.

Manning, R. (1988). "Redefining Obscenity". *Journal of Value Inquiry*, 22, str. 193-205. Ponatis v Baird & Rosenbaum.

MacKinnon, C. (1987). "Francis Biddle's Sister".V MacKinnon, C., *Feminism Unmodified*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

McElroy, W. (1995). *XXX: A Woman's Right to Pornography*. New York: St. Martin Press.

Michelson, P. (1966). "An Apology for Pornography".Ponatis v Hughes, 1970, str. 61-71.

Morretti, D. (1984). *Obscenity and Pornography: The Law Under the First Amendment*. New York: Oceana Publications.

Moroz, G. A. II (1979). *Prolegomenon to an Aesthetician's View of 'Erotic Art', 'Obscenity', and 'Pornography'*. Doktorska disertacija, University of Illinois at Chicago Circle.

Nalezinski, A. (1996). "Acceptable and Unacceptable Levels of Risk: The Case of Pornography". *Social Theory and Practice*, 22, str. 83-104.

Narveson, J. (1993). *Moral Matters*. Ontario: Broadview Press.

Olen, J. in Barry, V. (1992). *Applying Ethics: A Text With Readings*. 4. izd. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

Orser, M. (1994). "Pornography and the Justifiability of Restricting Freedom of Expression". *Journal of Social Philosophy*, 24, str. 40-64.

Osanka, F. in Johnson, S. L. (1989). *Sourcebook on Pornography*. Lexington, Mass: Lexington Books.

Parent, W. A. (1990). "A Second Look at Pornography and the Subordination of Women". *Journal of Philosophy*, 87, str. 205-211.

Pornography Resource Center (1984). *Organizing Against Pornography*. Minneapolis: Pornography Resource Center.

Rea, M. (2000). "Constitution and Kind-Membership". *Philosophical Studies*, 97, str. 169-193.

Scoccia, D. (1996). "Can Liberals Support a Ban on Violent Pornography?". *Ethics*, 106, str. 776-799.

Smith, M. in Waisberg, B. (1985). *Pornography: A Feminist Survey*. Toronto: Boudicca Books.

Sontag, S. (1966). "The Pornographic Imagination". Ponatis v Hughes, 1970, str. 131-169.

Soble, A. (1985). "Pornography, Defamation, and the Endorsement of Degradation". *Social Theory and Practice*, 11, str. 61-87. Ponatis v Baird & Rosenbaum, 1991.

Soble, A. (1986). *Pornography: Marxism, Feminism, and the Future of Sexuality*. New Haven: Yale University Press.

Steinem, G. (1978). "Erotica and Pornography: A Clear and Present Difference". Ponatis v Lederer, 1980, str. 35-39.

Tynan, K. (1968). "Dirty Books Can Stay". Ponatis v Hughes, 1970, str. 109-121.

Vadas, M. (1987). "A First Look at the Pornography/Civil Rights Ordinance". *Journal of Philosophy*, 84, str. 487-511.

Van den Haag, E. (1967). "The Case for Pornography is the Case for Censorship and Vice Versa". Ponatis v Hughes, 1970, str. 122-131.

Williams, B. (1983). "Pornography and Feminism". *London Review of Books*, 17-31, marec 1983.

Willis, C. E. (1997). "The Phenomenology of Pornography: A Comment on Catharine MacKinnon's 'Only Words'". *Law and Philosophy*, 16, str. 177-199.

Zillman, D. (1989). "Effects of Prolonged Consumption of Pornography". V Zillman, D. in Bryant, J. (ur.), *Pornography: Research Advances and Policy*

Considerations, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, str. 127-158.

Zillman, D. in Bryant, J. (ur.) (1989). *Pornography: Research Advances and Policy Considerations*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Zurcher, L. Jr. in Kirkpatrick (1976). *Citizens for Decency: Antipornography Crusades as Status Defense*. Austin: University of Texas Press.